

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

37E JAARGANG

WOENSDAG 14 MEI 1952

No 1825

COMMISSIE VAN REDACTIE

Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;

F. de Vries; C. van den Berg (secretaris)

Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË

J. E. Mertens; J. van Tichelen;

R. Vandeputte; F. Versichelen.

INHOUD

	Blz.
Prijzen en lonen in Nederland en België door <i>Prof. G. Brouwers</i>	372
De afwikkeling van oorlogsschade door de onderlinge oorlogsmolestverzekeringsorganisaties door <i>Mr J. van Beek</i>	374
Structuurwijzigingen op de zwavelmarkt door <i>Drs L. J. Lagendijk</i>	376
Ingezonden stukken:	
Het nationale inkomen door <i>Drs D. Roemers</i> met naschrift van <i>Dr Th. H. Mulders</i>	377
De Pensioen- en spaarfondsenwet: replek door <i>G. Nijk</i>	380
Geld- en kapitaalmarkt door <i>Drs J. C. Brezet</i>	383
Statistieken:	
Bankstaten	383
Wisselkoersen	384
Enige indexcijfers van de industriële productie in Nederland	384

Dezer dagen

dreigende gebaren. De Minister van Financiën vond het verzoek om aan een lijst van verlagingen van de omzetbelasting de abonnements op tijdschriften toe te voegen onaanvaardbaar. Zo deed een voorstel tot onbelaste circulatie een belastingvoorstel uit de circulatie verdwijnen; althans voorlopig.

Toynbee's „challenge patterns” komen ook elders aan bod. De Duitse situatie verloopt in een wirwar van bod en contra-bod, waarbij thans van Oostduitse zijde dwangboden zijn gevoegd; er is wel reden om aan te nemen, dat hier op grond van de kaarten van de partner wordt geannonceerd.

Hoe belangrijk ook, het is niet alleen de partij Duitsland, die heden wordt afgespeeld; de zenuwenproef, die thans weer begint, eist het beheersen van de simultaanseance: Korea is nog niet voorbij, Tunis heeft opnieuw de staat van beleg, Triëst is niet afgedaan, Oostenrijk heeft nog geen vredesverdrag.

De Amerikaanse leiding heeft daarbij tevens interne problemen. De oliestaking vermindert de benzinelevering en leidt reeds tot restricties van zeer drastische aard en op zeer korte termijn in het luchtverkeer. Is de werkvoorraad zo klein of wenst men deze juist groot te houden?

Tegelijk zullen de grootste experts nakaarten over de „forcing” van de President: het in exploitatie overnemen van de staalindustrie. Als om te demonstreren, dat hij het ingrijpen niet om zich zelfs wil beoefent, heeft de President de beperkende bepalingen ten aanzien van het afbetalingscrediet aanzienlijk verzacht. De druk die daarachter zat kwam niet van de monetaire autoriteiten.

Is het verantwoord? De jaarlijkse „economic survey” voor de Economische en Sociale Raad der Verenigde Naties bevat de conclusie, dat de voortbrenging van consumptiegoederen, ondanks de militaire productie, is toegenomen. Maar één goed heeft momenteel in de Verenigde Staten een zwarte markt: de aardappel. Agrarische planners zullen op water en brood moeten; twee jaar geleden was de aardappel wellicht het meest overtollige agrarisch product in de Verenigde Staten.

Deze honger kan met substituten worden gestild. Er is een andere, die vrijwel geen vervanging toelaat, „auri sacra fames”, de honger naar goud. De Franse Regering heeft het daarvan verloren; de eerste grote lening van de Regering Pinay bevat een goudclausule en is aan de goudprijzen op de open markt gebonden. Zal de Regering de gouden munten zien verschijnen? In Molière's „Les précieuses ridicules” krijgt de man van het hoffelijk „Je dis, Monsieur, que vous nous donniez de l'argent, s'il vous plait” juist niets.

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering-Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Aanpassing

van ondernemingspensioen- en
spaarfondsen aan de (komende)
nieuwe wettelijke bepalingen ●

Kantoor: Bellevuestraat 2, Dordrecht, Telefoon 01850 - 5346

Vacatures

Op het bureau van een industriële bedrijfsorganisatie wordt voor spoedige indiensttreding gevraagd een

ADJUNCT-SECRETARIS

bij voorkeur Drs in de economie of Mr in de rechten met enige jaren ervaring op industrieel of handelsgebied.

Leeftijd plm. 30 jaar. Sollicitaties met uitvoerige gegevens in te zenden onder no. ESB 21-1, aan het bureau van dit blad, Postbus 42, Schiedam.



GEMEENTE ROTTERDAM

Bij de Secretarie-afdeling Contrôle (Accountantsdienst) kunnen

assistenten

worden geplaatst.

Aanstelling geschiedt naar gelang van theoretische bekwaamheid en praktische ervaring in een der volgende rangen:

Salarisgrenzen:

assistent-accountant f 3188,04 - f 4334,40	} bruto per jaar, vaste toel. inbegr.
assistent-accountant A „ 3535,44 - „ 4830,56	
assistent-accountant B „ 4610,04 - „ 6153,56	

Soll. op zegel te richten tot B. en W. en in te zenden aan het Bur. Personeelvoorziening, kamer 331, Raadhuis, binnen 14 dagen na deze oproep, onder No. 123.

TEXTIELFABRIEK

zoekt voor haar afdeling Export

COMMERCIELE FUNCTIONARIS

energiek en beschaafd persoon, in staat zelfstandig en systematisch te werken. Leeftijd ca. 30 jaar. Volkomen op de hoogte met moderne talen en administratieve belangstelling.

Aanvang-salaris: f 4200—f 5000.

Soll. met foto en nauwkeurige omschrijving omtrent opleiding, praktijk-ervaring en toekomstverwachting onder No. E.S.B. 21-4, Bur. van dit Blad, Postbus 42, Schiedam.

Candidaten moeten eventueel bereid zijn zich aan een psychotechnisch onderzoek te onderwerpen.

Advertentie-opdrachten

voor het volgende nummer
dienen uiterlijk 19 Mei v.m.
in ons bezit te zijn.

Administratie, Postbus 42,
Schiedam.

R. MEES & ZONEN

ANNO 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

ROTTERDAM

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen,
Amsterdam (alleen Assurantie)

Wij betalen

Nwe HAVENWEG 13
TELEFOON 20581



steeds de hoogste prijzen!

HANDEL-MAATSCHAPPIJ

H. Albert de Bary & Co. N.V.

AMSTERDAM-C. • HEERENGRACHT 450

Alle Bankzaken

KAPITAAL EN RESERVES F. 25.000.000

DE ARTIKELLEN VAN DEZE WEEK

Prof. G. BROUWERS, Prijzen en lonen in Nederland en België.

De opvatting dat er belangrijke verschillen bestaan tussen de politiek ten opzichte van prijzen en lonen in Nederland en België berust op een misverstand. Bij de beoordeling der politiek op beide gebieden dient men een scherp onderscheid te maken tussen de periode 1945-1948 en de periode 1949-heden. In de eerste periode valt een belangrijk verschil te constateren tussen het verloop van de groothandels-prijzen, de kosten van levensonderhoud en de lonen in Nederland en België; gedurende de tweede periode is dit verloop nagenoeg gelijk. In de grote lijnen werden de in de eerste periode ontstane verschillen in de tweede periode niet gewijzigd. Ook voor de naaste toekomst is niet te verwachten, dat dit het geval zal zijn. Bezieet men de verhouding tussen de absolute niveaus, dan staat België, wat zijn prijzen en lonen betreft, zeer globaal gezien in een zelfde verhouding tot Nederland als Nederland voor de oorlog tot België stond. Na verloop van tijd mag een zekere toenadering van de Nederlandse en de Belgische prijzen worden verwacht via een gezamenlijke gang naar beneden, waarbij de Belgische prijzen, die aanvankelijk sneller en sterker zijn gestegen, waarschijnlijk ook wat sneller en wat sterker zullen dalen. Aldus zullen de groothandelsprijzen elkaar vrij dicht benaderen. Met de kosten van levensonderhoud zal dat in mindere mate het geval zijn vanwege de starheid van de hierbij sterker overwegende loonfactor. De sterke weerstand tegen een verlaging der nominale lonen zal een belangrijke vermindering van het verschil tussen de loonniveaus voorhands bemoeilijken. De grotere onderlinge verschillen in het Belgische loonsysteem, waardoor aanpassingen in bepaalde bedrijfstakken eerder zullen kunnen worden gerealiseerd, openen in dit opzicht toch wel zekere mogelijkheden. Op zichzelf behoeft men in dit alles geen probleem te zien, dat het onderling verkeer tussen beide landen en hun economische samenwerking ernstig zou behoeven te beïnvloeden.

Mr J. VAN BEEK, De afwikkeling van oorlogsschade door de onderlinge oorlogsmolestverzekeringsorganisaties.

De voor en gedurende de tweede wereldoorlog opgerichte molestonderlingen hebben ongetwijfeld in een behoefte voorzien en zijn van veel belang geweest voor de delging van de oorlogsschade, of liever de verdeling van de oorlogsschadelast. De afwikkeling van de erkende schaden door deze molestonderlingen ondervindt veel vertraging door omstandigheden, die voor een deel door de werkwijze van de bedrijven wordt veroorzaakt, doch voor een groot deel liggen buiten de bedrijven. Na de totstandkoming van de Wet op de Materiële Oorlogsschaden alsook door de vanwege de Minister van Financiën gegeven voorschriften is het tempo van uitkering belangrijk gestegen. Te verwachten is, dat bij een volledig bekend zijn van alle rijksbijdragen de molestonderlingen over het algemeen spoedig tot volledige afwikkeling van hun schade-uitkeringen zullen komen.

Drs L. J. LAGENDIJK, Structuurwijzigingen op de zwavelmarkt.

Aan het einde van 1950 begonnen zich op de zwavelmarkt verschijnselen van schaarste voor te doen, en al spoedter bleek, dat deze structurele niet zozeer aan conjuncturele dan wel aan structurele oorzaken te wijten was. Meer of minder scherp tekent zich thans af, welke veranderingen zich in de structuur van de zwavelmarkt voltrekken; het laat zich aanzien, dat met de uitwerking van deze tendenties in totaal een vijftal jaren zal zijn gemoeid, zodat

1955 — afgezien van bijzondere omstandigheden — het jaar zal zijn, waarin zich op de zwavelmarkt een zeker nieuw evenwicht zal hebben gevormd. Het nieuwe evenwicht zal vooreerst betekenen een gewijzigde verhouding tussen de zes hoofdbronnen, waaruit zwavel wordt geput: natuurzwavel; pyriet; nonferrometaalertsen; gips en anhydriet; aardolie en aardgas; gasaarde. Bovendien zal echter voor elk van deze bronnen een meer of minder grote verschuiving plaats hebben in de productielanden en in hun betekenis voor de internationale zwavelmarkt. Aan de hand van de situatie in 1950 wordt in dit artikel getracht een indruk van de te verwachten verschuivingen te geven. Als algemene conclusie wordt vastgesteld, dat zwavel nog zo overvloedig is, dat in een te overzien tijdvak niet van een blijvende zwavelschaarste kan worden gesproken.

— SOMMAIRE —

Prof. G. BROUWERS, Prix et salaires aux Pays-Bas et en Belgique.

C'est sur un malentendu que repose l'idée qu'il existe des différences importantes entre les politiques néerlandaise et belge en matière de prix et salaires. Lorsqu'on examine la politique suivie dans ces deux pays, il convient de faire une nette distinction entre les périodes de 1945 à 1948 et de 1949 à nos jours. Durant la première période on constate une grande différence entre les deux pays en ce qui concerne l'évolution des prix de gros, du coût de la vie et des salaires. Pendant la seconde période l'évolution est presque identique. Les différences qui se sont fait jour durant la première période se sont en général maintenues dans la seconde période et il en sera probablement de même dans le proche avenir. En ce qui concerne les niveaux absolus des prix et salaires, la Belgique se trouve par rapport aux Pays-Bas dans la position que ces derniers occupaient par rapport à elle-même avant la guerre. On peut toutefois s'attendre après un certain temps, à un rapprochement des prix néerlandais et belges par la voie d'une baisse commune; comme initialement, les prix belges ont augmenté plus rapidement et dans une plus grande mesure que les prix hollandais, il est probable que, cette fois aussi, ils baisseront plus vite et plus fortement.

Mr J. VAN BEEK, La liquidation des dommages de guerre par les organisations mutuelles d'assurance contre les risques de guerre.

La liquidation des dommages reconnus par les organisations mutuelles d'assurance a encouru un grand retard. Après la mise en vigueur de la loi sur les dommages de guerre matériels, et grâce aux directives du Ministre des Finances, le rythme des paiements s'est sensiblement accéléré. On peut s'attendre à ce que les mutuelles s'acquittent rapidement de la liquidation de leurs paiements d'indemnités, dès que le montant total de l'intervention de l'Etat sera connu.

Drs L. J. LAGENDIJK, Modification de structure sur le marché du soufre.

Sur la base de l'année 1950 l'auteur de cet article essaie de donner une idée des mouvements auxquels on peut s'attendre sur le marché du soufre. En guise de conclusion générale, l'auteur qu'il ne peut être question d'une pénurie de cette matière durant une période prévisible. Toutefois la structure du marché subira des modifications plus ou moins profondes. Ce n'est que pour 1955 qu'un certain équilibre se laisse prévoir.

Prijzen en lonen in Nederland en België

In brede kringen bestaat nog steeds de opvatting, dat er belangrijke verschillen bestaan tussen de politiek ten opzichte van prijzen en lonen in Nederland en België. Dit is een misverstand. Bij de beoordeling der politiek op beide gebieden dient men een scherp onderscheid te maken tussen de periode 1945-1948 en de periode 1949-heden. Gedurende de eerstgenoemde periode bestond in Nederland een strikte prijs- en loonbeheersing. De prijsbeheersing was daarbij primair, de lonen pasten zich vrij getrouw bij het verloop der prijzen aan. In de tweede periode waren de prijzen behoudens die voor enkele essentiële goederen vrij, terwijl tevens in een aantal etappes — de laatste in Maart van het vorig jaar — de subsidies op levensmiddelen en brandstoffen goeddeels werden geliquideerd, waarmede zij ophielden een element van betekenis te zijn in het Nederlandse prijsbeleid. Deze vrijheid werd tweemaal onderbroken, de eerste maal gedurende de eerste maanden na de devaluatie van September 1949, de tweede maal ter beëindiging van de sterke prijsstijging, die volgde op het Korea-conflict. Dit laatste geschiedde met enkele algemene maatregelen, minder ingrijpend van aard dan bijv. de ongeveer tegelijkertijd in België getroffen besluiten. Sedert het begin van dit jaar zijn de prijzen, op enkele uitzonderingen na, opnieuw geheel vrij.

De loonbeheersing werd in deze tweede periode gehandhaafd. Haar effect was ook nu, dat de prijzen, zelfs met grotere precisie, getrouw werden gevolgd. Bij het in Maart 1951 opgestelde programma tot sanering van de betalingsbalans werd daarop in onderling overleg een eenmalige uitzondering gemaakt. Dit beleid heeft met loondruk dan ook niets te maken. Tussen werkgevers en werknemers bestaat eensgezindheid over de politiek het algemene loonpeil in overeenstemming te houden met het algemene prijspeil op een bepaalde verhoudingen in de loonstrucuur te handhaven. De Overheid functioneert daarbij meer als arbiter dan als beheerser van het loonsysteem.

Constateert men in de eerste periode dan ook een belangrijk verschil tussen het verloop van de groothandelsprijzen, de kosten van levensonderhoud en de lonen in Nederland en België, gedurende de tweede periode is dit verloop nagenoeg gelijk.

Na de chaos van het laatste oorlogsjaar, waarin het feitelijk beeld van de prijzen en lonen der eerste oorlogsjaren zich had opgelost, werd in Nederland tastenderwijs getracht een niveau te bereiken, dat bij de nieuwe omstandigheden paste en niet meer onder invloed van de schaarste stond dan onvermijdelijk was. Dit niveau werd omstreeks het midden van 1946 benaderd. Het lag voor de kosten van levensonderhoud op ongeveer 180 op basis 1938/1939 = 100. Het Belgische niveau was toen reeds hoger, aangezien de Belgische prijs- en loonbeheersing een minder strikt karakter had. België, door zijn gunstiger economische positie daartoe in staat gesteld, schakelde daarna spoedig over op de politiek van marktverzadiging en beperkte aldus de verdere stijging. Zelfs trad in 1949 enige prijsdaling in. Nederland liet zijn prijsniveau geleidelijk met de internationale prijsbeweging, doch met een geringer percentage, stijgen, waarna het in 1949 eveneens de prijzen vrijliet, nadat in 1948 de meeste rantsoeneringsmaatregelen waren opgeheven. In 1949 zette de stijging nog enigszins door als gevolg van de geleidelijke afschaffing der subsidies en de devaluatie.

In deze periode van de bevrijding tot het begin van 1949 voltrok zich dus het proces, dat tot het huidige verschil in niveau van prijzen en lonen in Nederland en België leidde. Globaal gesteld bereikte het Belgische niveau van groothandelsprijzen, kosten van levensonderhoud en lonen

bijna het 4-voud van het vooroorlogse peil, het Nederlandse bijna het dubbele wat de kosten van levensonderhoud en de lonen betreft en ruim het 2½-voud wat de groothandelsprijzen aangaat¹⁾. Dit verschil in orde van grootte met betrekking tot de indexcijfers der drie genoemde grootheden bleef sedertdien gehandhaafd.

In de tweede periode, die er voor beide landen praktisch gesproken een van prijsvrijheid was, verliep de beweging zoals gezegd in grote trekken gelijk. In beide landen stegen de prijzen en de lonen door de sterke stijging der wereldmarktprijzen als gevolg van het Korea-conflict. Van 1949-1951 stegen de groothandelsprijzen in Nederland en België met resp. 37 pCt en 27 pCt, de kosten van levensonderhoud met resp. 20 pCt en 8,5 pCt en de uurlonen in beide landen met 15,5 pCt. Het verschil in de prijscijfers is te verklaren uit het verschil in devaluatiepercentage en de liquidatie der subsidiepolitiek. Wat de kosten van levensonderhoud en de lonen betreft gaf 1951 in België een enigermate doorgaande stijging te zien, terwijl in Nederland de kosten van levensonderhoud na Mei 1951 iets daalden en de lonen stabiel bleven. In de grote lijnen werden de in de eerste periode ontstane verschillen, zoals reeds opgemerkt, dus niet gewijzigd.

Ook voor de naaste toekomst is niet te verwachten, dat dit het geval zal zijn. In Nederland is in verband met bepaalde sociale maatregelen en de in het voornemen liggende huuraanpassing nog enige wijziging mogelijk, doch aangezien de algemene prijstendentie veeleer omlaag dan omhoog is, is het nog de vraag of dit repercussies op het algemene prijs- en loonpeil zal hebben. Mocht dit zo zijn, dan wordt de orde van grootte van dit algemene peil ten opzichte van dat in België daar toch niet in een mate van betekenis door gewijzigd. In België vindt eveneens nog wel enige beweging plaats, doch ook hier betreft het toch wijzigingen, die het algemene peil niet ingrijpend veranderen.

Het is uiteraard moeilijk te voorspellen wat de toekomstige prijsbeweging zal zijn. Van 1945-1948 vertoonde het internationale prijsverloop een praktisch ononderbroken stijging. Daarna vond een stabilisatie plaats, gevolgd door een neiging tot dalen. De Amerikaanse Moody-index voor grondstoffen daalde van Augustus 1948 tot Januari 1950 ca 17 pCt. Na Korea zette opnieuw een krachtige opwaartse beweging in, welke tot Februari 1951 aanhield en een stijging van de Moody-index met ca 33 pCt teweeg bracht. Sedert Februari 1951 zijn de prijzen van enkele sterk gestegen producten, als bijv. wol, tin, huiden en rubber, weer belangrijk gezakt. De Moody-index daalde van Februari 1951 tot ultimo April 1952 met bijna 20 pCt, terwijl ook het algemene beeld der Amerikaanse groothandelsprijzen enige daling begint te vertonen (tot Februari 1952 met ca 5 pCt).

Gezien de geleidelijke toeneming der bewapeningsuitgaven, welke hun hoogste niveau nog niet hebben bereikt, is het de vraag, of deze daling zich nog veel verder zal doorzetten. De mogelijkheid schijnt aanwezig, dat de zich nu manifesterende recessieve krachten en de invloed der bewapeningsuitgaven op de internationale grondstoffenprijzen elkaar min of meer in evenwicht zullen houden. Het is aan te nemen, dat slechts ernstige politieke gebeurtenissen de internationale prijsbeweging weer een steile opwaartse stimulans geven.

Zoals de verhoudingen momenteel geven, vertoont het Nederlandse prijsniveau een zeer stabiel verloop met een geringe tendentie tot dalen. Slechts een doelbewuste inflatiepolitiek, die dus in lijnrechte strijd met het streven naar

¹⁾ Aangezien de basisperiode van de Nederlandse cijfers 1938/39 is en van de Belgische 1936/38, dienen de officiële Belgische indexcijfers voor een juiste vergelijking met 3 à 5 pCt te worden verlaagd.

een betalingsbalansevenwicht zou zijn, zou het Nederlandse prijs- en loonpeil enigermate belangrijk naar boven kunnen brengen.

In de beschouwingen over prijzen en lonen in Nederland en België wordt als regel uitsluitend gekeken naar het verloop der indexcijfers. Deze indexcijfers, hoe belangwekkend en belangrijk op zichzelf, geven toch niet het complete beeld. Het heeft daarom zin ook aandacht te schenken aan de verhouding tussen de absolute niveaus. Deze vergelijking is uiteraard veel moeilijker, omdat zij op rechtstreekse waarnemingen moet zijn gebaseerd, waarover geen samenvattende cijfers bestaan. Intussen zijn ons omtrent de vooroorlogse verhoudingen enkele gegevens bekend, die het mogelijk maken de orde van grootte der huidige absolute niveaus in verhouding tot elkaar te benaderen.

Als uitgangspunt daarvoor kunnen de loonniveaus worden gekozen. Voorop zij gesteld, dat de onderlinge loonverhoudingen in België vrij sterk afwijken van die, welke hier te lande bestaan. Zo verschillen bijv. de lonen in de Nederlandse en de Belgische textielindustrie minder van elkaar dan in tal van andere bedrijfstakken. De betekenis der gemiddelde loonniveaus als vergelijkingsobject is dus betrekkelijk. Met dit voorbehoud moge worden vastgesteld, dat het Belgische loonpeil voor de oorlog globaal gesproken ongeveer 2/3 van het Nederlandse bedroeg. Van de prijzen is een zodanig cijfer niet bekend. Het kan echter schattenderwijs uit de loonverhouding worden afgeleid. Allereerst mag worden aangenomen — hetgeen trouwens in algemene zin door de vooroorlogse ervaring wordt bevestigd — dat ook de Belgische prijzen lager waren dan de Nederlandse. Voorts mag worden aangenomen, dat dit voor de kosten van levensonderhoud in meerdere mate het geval was dan voor de groothandelsprijzen, aangezien de loonfactor in laatstgenoemde prijzen een geringere rol speelt. Als ruwe benadering ware daarom voor de kosten van levensonderhoud een factor van 3/4 aan te nemen en voor de groothandelsprijzen van 0,9.

Corrigeert men deze verhoudingscijfers nu met de indexcijfers, die de sedertdien plaats gevonden stijging weergeven, en houdt men voorts behalve met het verschil in basisperiode ook rekening met de intussen gewijzigde koersverhouding, dan ontstaat voor de (uur)lonen een factor van ca 3/2, voor de kosten van levensonderhoud van ca 4/3 (het feit, dat de huren, die niet in het Belgische cijfer zijn opgenomen, misschien in doorsnede wat minder zijn gestegen dan de andere prijzen, kan het algemene cijfer slechts in geringe mate beïnvloeden) en voor de groothandelsprijzen van ca 5/4. Deze cijfers vormen een vrij nauwkeurig spiegelbeeld van de hierboven genoemde vooroorlogse verhoudingscijfers. Zij kloppen voorts in grote trekken ook wel met in de afgelopen jaren gedane waarnemingen, met name wat betreft de lonen en de kosten van levensonderhoud. Nemen wij voor Nederland in plaats van de uurlonen de weekinkomens, dan wordt de loonverhouding 4/3. Het is niet bekend in hoeverre in België de uurverdiensten en de weekinkomens verschillen. Waar belangrijke werkloosheid heerst, zullen de verschillen tussen beide grootheden geringer zijn.

België staat dus, wat zijn prijzen en lonen betreft, zeer globaal gezien in een zelfde verhouding tot Nederland als Nederland voor de oorlog tot België stond. Met nadruk zij er nogmaals op gewezen, dat deze cijfers slechts betekenis hebben als algemene orde van grootte. Met name het looncijfer geeft slechts een zeer betrekkelijke indicatie voor de werkelijke loonverhoudingen tussen beide landen. Zoals gezegd lopen de onderlinge loonrelaties in België veel meer uiteen dan in Nederland. Ook de prijsverhoudingen kunnen uiteraard voor afzonderlijke artikelen zeer verschillen.

De vraag rijst nu, wat in de toekomst met deze verhoudingscijfers zal gebeuren en voorts, welke betekenis

er aan moet worden gehecht. Wanneer wij van de mogelijkheid ener voortdurend toenemende politieke spanning abstraheren, is het waarschijnlijk, dat de prijzen in de toekomst zullen dalen. In welk tempo dit zal geschieden, is uiteraard bezwaarlijk aan te geven. Dit zou een — vrij speculatieve — analyse van de mogelijke toekomstige conjunctuurontwikkeling vereisen. De aandacht zij er echter voor gevraagd, dat de prijzen een niveau hebben bereikt, dat de reeds uitzonderlijk hoge top van de jaren 1919 en 1920 nog aanzienlijk overschrijdt. Zelfs rekening houdend met de verschillende devaluaties en de verwachting uitsprekend, dat de conjunctuurbeheersing beter zal zijn dan in de jaren dertig, zo kan het internationale prijspeil een belangrijke daling ondergaan zonder de val na 1920 ook maar te benaderen. De huidige top is historisch bezien dermate hoog, dat men desnoods een groot vertrouwen in de menselijke talenten tot organisatie en samenwerking kan hebben en toch een belangrijke daling van het prijspeil voor waarschijnlijk kan houden.

Indien deze redenering juist is, mag na verloop van tijd een zekere toenadering van de Nederlandse en de Belgische prijzen worden verwacht via een gezamenlijke gang naar beneden, waarbij de Belgische prijzen, die aanvankelijk sneller en sterker zijn gestegen, waarschijnlijk ook wat sneller en wat sterker zullen dalen. Aldus zullen de groothandelsprijzen elkaar vrij dicht naderen. Met de kosten van levensonderhoud zal dat in mindere mate het geval zijn vanwege de starheid van de hierbij sterker overwegende loonfactor. In Nederland met zijn stabielere prijs- en loonverhoudingen zal een aanzienlijke daling der groothandelsprijzen zich moeten manifesteren, alvorens zich in de kosten van levensonderhoud door de talrijke vaste posten en het grote belang van de loonfactor een daling van enige betekenis zal voordoen. De grotere beweeglijkheid der Belgische verhoudingen zal dus ook hier een zekere toenadering teweeg kunnen brengen. De sterke weerstand tegen een verlaging der nominale lonen zal een belangrijke vermindering van het verschil tussen de loonniveaus voorshands bemoeilijken. De grotere onderlinge verschillen in het Belgische loonsysteem, waardoor aanpassingen in bepaalde bedrijfstakken eerder zullen kunnen worden gerealiseerd, openen intussen in dit opzicht toch wel zekere mogelijkheden.

Op zichzelf behoeft men in dit alles geen probleem te zien, dat het onderling verkeer tussen beide landen en hun economisch samenwerkend ernstig zou behoeven te beïnvloeden. Vóór de oorlog hadden Engeland en Nederland in Europa als relatief rijke landen een hoger loonniveau dan de andere Westeuropese landen. In de afgelopen jaren heeft België als relatief rijk land een hoger loonpeil gekend dan Nederland, zonder dat dit de economische positie van België als geheel genomen heeft geschaad. Het is een bekend feit, dat landen, die in goede doen verkeren, een hoog prijs- en loonpeil hebben. De kracht hunner economische positie stelt ze in staat zich dat te veroorloven, in tegenstelling tot landen wier economische positie minder sterk is. Het hangt geheel van de ontwikkeling dezer economische positie af of deze verhoudingen een min of meer duurzaam karakter kunnen aannemen.

Van tevoren is het moeilijk precies te zeggen en de ervaring zal het voornamelijk moeten uitwijzen. Het is een onweersprekelijk feit, dat landen als Engeland en Nederland relatief armer zijn geworden en dus in vergelijking met de andere Westeuropese landen hun voormalige loon- en prijspositie niet meer zullen kunnen innemen. Bij Nederland komt daar de druk van zijn toenemende bevolking nog bij. Aan de andere kant is het even onweersprekelijk, dat de Belgische economische positie in belangrijke mate afhankelijk is van de gang van zaken in de metaalindustrie, die een bijzonder conjunctuurgevoelige bedrijfstak is. Het is dus wel te verwachten, dat een zekere aanpassing ook op het gebied der lonen onvermijdelijk zal zijn. Waar de

„normale” verhouding zal liggen, is echter niet te voorstellen. De economische structuur van alle landen en de prijs- en loonstructuur in het bijzonder zal zich in menig opzicht aan de normaler vraag- en aanbodverhoudingen van de toekomst — van politieke verrassingen nog steeds geabstraheerd — moeten aanpassen. Dit zal niet steeds zonder moeite en pijn geschieden. Soms zullen monetaire correcties dit proces kunnen vergemakkelijken, hetgeen in

tijden van prijsdaling veelal minder compenserende effecten op het gebied van prijzen en lonen teweeg brengt dan in tijden van prijsstijging. Wij moeten hopen en vertrouwen, dat dit aanpassingsproces in onderling overleg zal geschieden, waarbij de voor West-Europa essentiële vrijheid van het handelsverkeer blijft behouden en zelfs wordt vergroot, omdat slechts op deze basis de politieke samenwerking van een wens tot een realiteit kan worden gemaakt.

²s-Gravenhage.

Prof. G. BROUWERS.

De afwikkeling van oorlogsschade door de onderlinge oorlogsmolestverzekeringsorganisaties

Inleiding.

Bij het herstel van de in ons land gedurende de laatste oorlog veroorzaakte oorlogsschade, spelen, naast de door het Rijk verleende en te verlenen rijksbijdragen, de uitkeringen van de onderlinge oorlogsmolestverzekeringsorganisaties (verder aan te duiden als molestonderlingen) een belangrijke rol.

Hoe belangrijk deze rol wel is blijkt uit het totaal door deze molestonderlingen verzekerde bedrag en het totaal van de bedragen, die zij reeds uitkeerden en nog zullen uitkeren. Het totaal door hen tezamen verzekerde bedrag beliep over de gehele oorlog gerekend ruim f 24 mrd, terwijl over die tijd voor uitkering beschikbaar is gekomen, dan wel nog beschikbaar is een bedrag van ongeveer f 400 mln.

Wanneer we daarnaast nog vermelden, dat het totaal bedrag der door de molestonderlingen erkende schaden ca f 1,5 mrd bedroeg, blijkt, dat de molestonderlingen een behoorlijk deel van de door hen erkende schade kunnen vergoeden, hetgeen in voldoende mate het grote belang van bedoelde verzekeringsbranche aantoont.

Ter voorkoming van misverstand moge er nog op gewezen worden, dat bij het erkende schadebedrag nog geen rekening is gehouden met de bevrijdende werking van de rijksbijdragen.

Het grootste deel van de thans nog bestaande molestonderlingen werd opgericht in de jaren 1940 en 1941, toen de wens tot verzekering tegen oorlogsmolest zeer sterk opleefde en de verzekering van dit risico bij de „vaste premie” maatschappijen in de meeste gevallen niet mogelijk was.

Allerlei typen van molestonderlingen werden gecreëerd, hetzij plaatselijk, hetzij landelijk, hetzij door bestaande „vaste premie” maatschappijen, hetzij door nieuw particulier initiatief¹⁾.

Op deze wijze kwamen 68 molestonderlingen tot stand, waarvan er uiteindelijk slechts 40 gedurende de gehele oorlogsperiode hun werkzaamheden hebben voortgezet; de andere verdwenen of vrijwillig of op bevel van de Overheid, die de liquidatie van een aantal molestonderlingen beval of noodzakelijk maakte. Haar bevoegdheid om molestonderlingen tot liquidatie te dwingen ontleende de Overheid aan het Besluit 199/1940, dat de Secretaris-Generaal van het Departement van Financiën vrij uitgebreide bevoegdheden gaf met betrekking tot het stellen van regelen voor de uitoefening van het onderlinge molestverzekeringsbedrijf. De werking van dit Besluit beperkte zich niet tot de hierboven aangeduide sanering, doch heeft mede ten doel gehad een toezicht op de molestonderlingen mogelijk te maken. Gedurende de jaren 1940-1945 zijn terzake talrijke voorschriften aan de molestonderlingen ge-

geven, terwijl een zekere controle op de „faits en gestes” — met name de financiële — van de molestonderlingen, werd uitgeoefend. Hoewel de uitgeoefende controle niet van omvangrijke aard is geweest en met name bijvoorbeeld niet vergelijkbaar is met de controle, die op het levensverzekeringsbedrijf wordt uitgeoefend, grepen de gegeven voorschriften vaak diep in in het beleid van de molestonderlingen, zowel wat betreft de algemene voorschriften als wel wat betreft de voorschriften en aanwijzingen, die voor elke individuele onderlinge werden gegeven.

Voorschriften werden gegeven op het stuk van de aan de Overheid te verstrekken inlichtingen, ten aanzien van de te verlenen vergoedingen aan directeuren, commissarissen en tussenpersonen; de statuten en reglementen en tarieven waren aan goedkeuring onderworpen, terwijl ook de beleggingspolitiek werd voorgeschreven. Hoewel gedurende de bezettingstijd uiteraard een aantal minder prettige voorschriften werd uitgevaardigd, moet in het algemeen gezegd worden, dat de voorschriften en aanwijzingen, die van de zijde van de Overheid in die tijd gegeven zijn, een goede invloed hebben gehad op de gang van zaken bij de molestonderlingen.

Het Besluit 199/1940, op grond waarvan bedoelde voorschriften en aanwijzingen werden gegeven, bestaat ook thans nog, de daarin aan de Secretaris-Generaal van het Departement van Financiën en later aan de Secretaris-Generaal van het Departement voor bijzondere Economische Zaken toegekende bevoegdheden zijn thans aan de Minister van Financiën toegekend.

De molestonderlingen na de beëindiging der vijandelijkheden in 1945.

Heeft het vorenstaande goeddeels betrekking op de tijd; waarin de molestonderlingen zijn ontstaan en gegroeid, sinds Mei 1945 verkeren wij in een situatie, waarin deze molestonderlingen doende zijn om tot afwikkeling te komen van de gedurende de oorlog ontstane aanspraken op schadevergoeding.

De situatie is daarbij zeker niet zo, dat voor bedoelde datum geen schade-afwikkeling plaatsvond, die vond wel degelijk plaats, doch in het algemeen kan toch wel geconstateerd worden, dat de molestonderlingen zich na de bevrijding eerst ten volle met de afwikkeling van de schade-aanspraken hebben kunnen bezighouden.

Eensdeels zijn zij er door de algemeen bekende omstandigheden gedurende de bezetting niet ten volle in geslaagd om verzekeringsperioden, die waren afgesloten, volledig af te wikkelen, anderdeels hadden verschillende molestonderlingen de duur van de oorlogstoestand als verzekeringsperiode aangemerkt.

Tenslotte vond er in het jaar voor de bevrijding een groot aantal schaden plaats, waarvan vele de molestonderlingen bijzondere moeilijkheden veroorzaakten.

Zo stonden dus de molestonderlingen in de tweede helft van 1945 voor de taak om op de kortst mogelijke termijn

¹⁾ Uitvoering hierover schrijft Mr J. H. C. Slotemaker in „Overheidsbemoeding en landmolestverzekering” („E.-S.B.” van 14 October 1942) en „De Overheid en de onderlinge molestverzekeringsmaatschappijen” („E.-S.B.” van 21 October 1942) alsook Mr J. J. Kamp in „De ontwikkeling en de huidige stand van de molestverzekering in Nederland” („E.-S.B.” van 4 December 1940).

tot afwikkeling van hun „oorlogsportefeuille” te komen.

Zij hadden daartoe in de eerste plaats een groot aantal schaden op te nemen en te taxeren en daarnaast de daaruit voortvloeiende aanspraken of gepretendeerde aanspraken te beoordelen en vast te stellen. Eenvoudig is dit onderdeel van de werkzaamheden niet geweest; naast het vele daaruit voortvloeiende werk moesten allerlei ongedachte vraagpunten opgelost worden en in enkele gevallen daarover een uitspraak van de rechterlijke macht worden uitgelokt. In het algemeen mag wel gezegd worden, dat dit deel der werkzaamheden thans — op een enkel geval na — beëindigd is.

In de tweede plaats dienden de nodige naheffingen te worden geïnd, een werkzaamheid die uiteraard eveneens niet zonder moeilijkheden gepaard ging en die thans eveneens nagenoeg is beëindigd. Een aantal onderlingen heeft, hetzij door een gunstig schadeverloop, hetzij door bijzondere omstandigheden, geen of nog geen naheffingen geïnd, terwijl ook voorkomende, dat voorlopig slechts een deel van de maximaal toegestane omslag is geheven.

Vervolgens diende het uitkeringspercentage te worden vastgesteld. Voor de meeste molestonderlingen betekende dit, dat diende te worden vastgesteld welk percentage met de beschikbare middelen zou kunnen worden uitgekeerd van de totale schade, die resteert, nadat rekening is gehouden met onderverzekering, niet verzekerde gedeelten en bijdragen in de schade, die het schadebedrag verlagen.

De bijdragen in de schade, die het schadebedrag verlagen en met name de rijksbijdragen hebben een exacte vaststelling van het ten laste van de molestonderlingen komende schadebedrag tot nu toe onmogelijk gemaakt. Sinds de totstandkoming van de Wet op de Materiële Oorlogsschaden laat de situatie zich in dit opzicht belangrijk gunstiger aanzien, hoewel nog niet alle rijksbijdragen bekend zijn.

Tot voor enige tijd hebben ook de maatregelen, getroffen in het kader van de geldzuivering, enige moeilijkheden in de weg gelegd aan een vlotte afwikkeling van de schaden van de molestonderlingen; deze moeilijkheden hadden zowel betrekking op de aan de verzekerden uit te keren bedragen als op de blokkering van de eigen middelen van de molestonderlingen.

Thans wordt uit hoofde van de Beschikking Molestverzekeringssuitkeringen 1945 en de Eerste Uitvoeringsbeschikking Molestverzekeringssuitkeringen 1945 (Staatsbladen K 229 en K 230) geëist, dat alle uitkeringen van de molestonderlingen bij de Maatschappij tot Financiering van het Nationaal Herstel (Herstelbank) worden gestort. De Herstelbank geeft deze bedragen vrij, nadat door haar daarop bestedingscontrole is uitgeoefend; deze bestedingscontrole richt zich met name op het gebruik van de betrokken gelden voor het herstel van de schade, op grond waarvan de molestonderlinge een bepaald bedrag heeft uitgekeerd.

De door de Herstelbank uitgevaardigde vergunning H. 1 (Staatscrt van 5 Juni 1951), welke per 5 Juni 1951 aanmerkelijk is uitgebreid, bepaalt, dat uitkeringen terzake van huisraadschade rechtstreeks aan de verzekerden kunnen worden uitgekeerd; uitkeringen terzake van anderssoortige schade kunnen, zolang het uit te keren bedrag perschadegeval de f 1.000 niet overschrijdt, eveneens rechtstreeks aan de verzekerden worden uitgekeerd.

Zoals hierboven reeds werd aangegeven zijn de molestonderlingen voor die kassen of afdelingen, waarin de rijksbijdragen er toe medewerken het voor vergoedingen in aanmerking komende schadebedrag te verlagen, aangewezen op de vaststelling van die rijksbijdragen. Welke rijksbijdragen bevrijdend werken voor de molestonderlingen is neergelegd in artikel 93 van de Wet op de Materiële Oorlogsschaden. Dit artikel dient veeleer gezien te worden als een beperking van de bevrijdende werking van de verschillende rijksbijdragen dan als een fixering van deze bevrijdende werking. De bevrijdende werking van dergelijke bijdragen is namelijk, voor zover schrijver dezes bekend, in

alle polisbepalingen dan wel statuten of reglementen van de molestonderlingen vastgelegd; het artikel 93 van de Wet op de Materiële Oorlogsschaden wijst de rijksbijdragen, die bevrijdend werken, stuk voor stuk aan; door daarbij een aantal rijksbijdragen niet te noemen geldt voor deze rijksbijdragen deze bevrijdende werking niet.

Daar de vaststelling van de rijksbijdragen, die bevrijdend werken, geruime tijd vergt, kunnen de molestonderlingen niet tot de vaststelling van hun juiste uitkeringspercentage komen.

Tot op heden werden door de molestonderlingen, vooruitlopende op de definitieve uitkeringen, in vele gevallen voorschotten verleend, welke veelal bij het ontvangen van een rijksbijdrage geheel of gedeeltelijk moesten worden terugbetaald; ook vond verrekening van de nog te betalen naheffingen met de nog te betalen uitkering plaats. Teneinde vertraging in de verdere afwikkeling van de schadeuitkeringen, welke vertraging het gevolg is van het niet ten volle bekend zijn van de rijksbijdragen, zo veel mogelijk te voorkomen heeft de Minister van Financiën in overleg met de molestonderlingen en de Herstelbank einde 1950 de navolgende regeling ontworpen.

„De molestonderlingen dienen:

1. aan de hand van de hen bekende gegevens de rijksbijdragen, voorzover nog niet bekend, zelf te schatten; deze schatting dient uit te gaan van de laagst mogelijke rijksbijdrage;
2. op grond van de aldus bepaalde rijksbijdragen hun uitkeringspercentage te schatten;
3. op grond van dit bepaalde uitkeringspercentage de individuele uitkeringen te bepalen, waarbij wordt uitgegaan van het schadebedrag, hetwelk resulteert wanneer met een zo hoog mogelijke rijksbijdrage wordt rekening gehouden;
4. van deze geschatte uitkeringen 75 % uit te keren en wel via de Maatschappij tot Financiering van het Nationaal Herstel N. V. (Herstelbank), voorzover het niet krachtens de Algemene Vergunning H. 1 rechtstreeks aan de betrokkene mag worden uitgekeerd.

Bij deze aldus berekende uitkeringen dienen de volgende punten in acht te worden genomen:

- a. voor de bepaling van het uitkeringspercentage wordt geen rekening gehouden met nog te innen naheffingen;
 - b. verrekening met reeds verleende voorschotten alsmede met nog te betalen naheffingen is toegestaan;
 - c. de afwikkeling dient, tenzij het tempo daardoor wordt geschaad, zoveel mogelijk in een vaste, bij voorkeur chronologische volgorde te geschieden; maandelijks dienen aan het Ministerie van Financiën gegevens te worden verstrekt, waaruit de stand der afwikkeling blijkt.
- II. Kassen, afdelingen, groepen enz., welke uitsluitend omvatten risicodekkings, welke vallen buiten de Wet op de Materiële Oorlogsschaden en/of de Wet Financiering Wederopbouw Publiekrechtelijke Lichamen worden als volgt afgewikkeld.
- a. Voorzover het nog te innen totaalbedrag aan naheffingen ligt beneden 1 % van het voor uitkering beschikbare bedrag, zal bij de uitkering met dit nog te innen bedrag geen rekening worden gehouden. Bij latere inning zal het bedrag in een liquidatiefonds worden gestort;
 - b. De afwikkeling zal, tenzij het tempo daardoor wordt geschaad, zoveel mogelijk in een vaste, bij voorkeur chronologische volgorde geschieden;
 - c. Aan het Ministerie van Financiën wordt na opmaking en bij overlegging ter voorafgaande goedkeuring van het verdelingschema medegedeeld:
 1. de van de deelnemers gevraagde voorschotpremies;
 2. de van de deelnemers gevraagde naheffing;
 3. de gekweekte interest, gesplitst in interest over beleggingen, over bedragen welke worden verrekend met de schadepenningen en over voorschotten op de schadevergoeding.

De door de Minister van Financiën uitgevaardigde voorschriften hebben ongetwijfeld resultaat gehad. Dit blijkt o.a. uit het feit, dat de uitkeringen, gestort bij de Herstelbank, die ten gevolge van de uitbreiding van de Algemene Vergunning H. 1 een dalende tendentie zouden moeten tonen, over 1951 gestegen zijn tot een bedrag van ca f 32 mln (v.j. ca f 13 mln).

Conclusies.

De voor en gedurende de tweede wereldoorlog opgerichte molestonderlingen hebben ongetwijfeld in een behoefte voorzien en zijn van veel belang geweest voor de delging van de oorlogsschade, of liever de verdeling van de oorlogsschadelast.

De afwikkeling van de erkende schaden door deze molestonderlingen ondervindt veel vertraging door omstandigheden, die voor een deel door de werkwijze van de bedrijven wordt veroorzaakt, doch voor een groot deel liggen buiten de bedrijven.

Na de totstandkoming van de Wet op de Materiële

Oorlogsschaden, alsook door de vanwege de Minister van Financiën gegeven voorschriften, is het tempo van uitkering belangrijk gestegen. Te verwachten is, dat bij een

volledig bekend zijn van alle rijksbijdragen de molest-onderking over het algemeen spoedig tot volledige afwikkeling van hun schade-uitkeringen zullen komen.

Voorburg.

Mr J. VAN BEEK.

Structuurwijzigingen op de zwavelmarkt

Aan het einde van 1950 begonnen zich op de zwavelmarkt verschijnselen van schaarste voor te doen, en al spoedig bleek, dat deze schaarste niet zozeer aan conjuncturele dan wel aan structurele oorzaken te wijten was.

Meer of minder scherp tekent zich thans af, welke veranderingen in de structuur van de zwavelmarkt zich voltrekken; het laat zich aanzien, dat met de uitwerking van deze tendenties in totaal een vijftal jaren zal zijn gemoed, zodat 1955 — afgezien van bijzondere omstandigheden — het jaar zal zijn, waarin zich op de zwavelmarkt een zeker nieuw evenwicht zal hebben gevormd.

Het nieuwe evenwicht zal vooreerst betekenen een gewijzigde verhouding tussen de zes hoofdbronnen, waaruit zwavel wordt geput: natuurzwavel; pyriet; nonferrometaalertsen (zinkblende, loodglans, koperkies, pentlandiet¹⁾); gips en anhydriet; aardolie en aardgas; gasaarde²⁾.

Bovendien zal echter voor elk van deze bronnen een meer of minder grote verschuiving plaats hebben in de productielanden en in hun betekenis voor de internationale zwavelmarkt.

Aan de hand van de situatie in 1950 zal worden getracht een indruk van de te verwachten verschuivingen te geven.

In 1950 lag de verhouding tussen de verschillende zwavelgrondstoffen als volgt:

zwavel uit:	absoluut (in mln tonnen)	relatief (pCt)
natuurzwavel	5,8	52
pyriet	4,2	38
nonferrometaalertsen	0,5	4
gasaarde, aardgas, aardolie	0,5	4
anhydriet	0,2	2
totaal	11,2	100

De beide eerstgenoemde grondstoffen zijn voorwerp van internationale handel, de overige daarentegen niet, althans niet als grondstof voor zwavel; zij zijn de autarkische grondstoffen.

De plannen, die thans zijn opgesteld en in meerdere of mindere mate reeds tot uitvoering zijn gekomen, zullen ten gevolge hebben, dat absoluut genomen elke grondstof in de komende jaren een stijging zal vertonen; deze toename zal echter relatief voor de autarkische grondstoffen aanzienlijk groter zijn dan voor de internationale grondstoffen, zodat de nieuwe structuur van de zwavelmarkt ongeveer het volgende beeld zal vertonen:

zwavel uit:	absoluut (in mln. tonnen)	relatief (pCt)
natuurzwavel	7,0	50
pyriet	5,0	34
gasaarde, aardgas en aardolie	1,2	8
nonferrometaalertsen	0,8	5
anhydriet	0,5	3
totaal	14,5	100

Natuurzwavel.

De natuurzwavelproductie wordt grotendeels beheerd door de Verenigde Staten en Italië; daarnaast treden verschillende Latijnsamerikaanse landen (Mexico, Chili,

¹⁾ Een nikkelerts (FeNiS).

²⁾ De massa, die in de gasfabrieken wordt gebezigd voor het zuiveren van het lichtgas en die daarna als grondstof voor de zwavelzuurproductie kan dienen.

Argentinië, Bolivia, Peru), alsmede Japan, Frankrijk, Spanje en Portugal als natuurzwavelproducenten op: echter tot nu toe in zeer onbetekenende hoeveelheden.

In 1950 was het aandeel van de verschillende landen ongeveer als volgt:

Verenigde Staten	5.280.000 ton
Italië	230.000 "
Japan	90.000 "
Spanje	60.000 "
Mexico	30.000 "
Chili	25.000 "
Portugal	20.000 "
Frankrijk	10.000 "
Argentinië	10.000 "
Bolivia	10.000 "
Peru	10.000 "

In de eerstkomende jaren kan een stijgende productie worden verwacht voor de Verenigde Staten, Italië, Japan en Mexico, en wel dusdanig, dat de volgorde waarschijnlijk zal worden: Verenigde Staten, Mexico, Italië, Japan.

De ontdekking van grote voorraden natuurzwavel in Texas en Louisiana dateert van de eerste wereldoorlog; sedertdien is de productie alhier met sprongen vooruitgegaan en hebben de Verenigde Staten vrijwel een monopoliepositie op de wereldmarkt van natuurzwavel verkregen.

De exploitatie van de lagen in Texas en Louisiana is in de laatste jaren echter zo intensief geweest, dat de uitputting op korte termijn in het zicht is. In 1949 is een schatting gedaan van circa 75 mln ton voorraad, hetgeen dus op de huidige productiebasis een uitputting binnen 15 jaren betekent.

Regelmatig zijn in de Verenigde Staten exploratiewerkzaamheden naar zwavel verricht, in het algemeen met weinig succes. Echter juist in het afgelopen jaar zijn in de Mississippi-delta nieuwe vindplaatsen aan het licht gekomen, waardoor een Amerikaanse productie van 6 mln ton per jaar in de lijn van de verwachting ligt.

Relatief gezien zal ongetwijfeld de vooruitgang voor Mexico het grootst zijn; er wordt zelfs gesproken van een miljoen ton productie over enkele jaren. In elk geval breiden de Mexicaanse zwavelmijnen zich regelmatig uit.

Aanvankelijk was er in Italië weinig belangstelling voor modernisering en uitbreiding van de zwavelwinning, gezien het feit, dat toch van concurrentie tegen de Verenigde Staten geen sprake kon zijn. De situatie veranderde echter toen een tekort aan zwavel zich manifesteerde.

Inmiddels heeft de Italiaanse Regering aan de zwavelproducenten een lening van 9 mrd lire verstrekt voor de aankoop van moderne mijninstallaties; ook binnen het kader van het E.H.P. zijn aan de Italiaanse zwavelmijnen speciale werktuigen ter beschikking gesteld. Bovendien heeft de Italiaanse Regering 950 mln lire uitgetrokken voor een uitgebreid onderzoek naar nieuwe zwaveldeposito's; de eerste resultaten op Sicilië zijn zeer bevredigend.

Het voorlopig gestelde doel is om de Italiaanse productie op 600.000 ton per jaar te brengen.

Japan had vóór de oorlog een productie van ongeveer 250.000 ton per jaar, die in de oorlog vrijwel is verdwenen; na de oorlog is de productie echter weer ter hand genomen en elk jaar bracht een nieuwe stijging, zodat een herstel op het vóóroorlogse niveau te verwachten is.

Een en ander zal tot gevolg hebben, dat de productie van natuurzwavel zich in de toekomst waarschijnlijk als

volgt over de voornaamste productielanden zal verdelen: Verenigde Staten 80 pCt, Mexico 8 pCt, Italië 7 pCt, Japan 3 pCt, overige landen 2 pCt, tegen in 1950: Verenigde Staten 91 pCt, Mexico 1 pCt, Italië 4 pCt, Japan 2 pCt, overige landen 2 pCt.

Van de zwavelproducerende landen hebben tot nu toe alleen de Verenigde Staten en Italië reële betekenis voor de wereldmarkt; de mogelijkheid moet niet uitgesloten worden geacht, dat in de toekomst ook Mexico zal gaan exporteren.

In 1950 kwam ongeveer 1.740.000 ton natuurswavel voor de wereldmarkt beschikbaar, waarvan 86 pCt uit de Verenigde Staten, 13 pCt uit Italië en 1 pCt uit de overige landen.

Het verbruik van natuurswavel in de Verenigde Staten zelf neemt in de laatste jaren voortdurend toe: 3,2 mln ton in 1947; 4,5 mln ton in 1950. Als gevolg hiervan hebben de Verenigde Staten beperkende maatregelen voor de export genomen: maatregelen, die op 20 pCt inkrimping neerkomen en die de Amerikaanse export fixeren op ongeveer 1,2 mln ton.

Daarentegen streeft Italië naar vergroting van zijn export; het verwacht in 1955 ongeveer 500.000 ton beschikbaar te kunnen stellen.

Per saldo zal in de komende jaren nauwelijks een stijging van de voor de wereldmarkt beschikbare hoeveelheid natuurswavel kunnen worden verwacht. Dit roept de tendentie in het leven om op de tweede zwavelgrondstof — pyriet — over te stappen, waarbij momenteel Groot-Brittannië de leiding neemt; in dit land is immers besloten tot algehele verbouwing van de zwavelzuurfabrieken voor de overgang van natuurswavel op pyriet.

Pyriet.

De tendentie van verschuiving naar pyriet wordt nog in de hand gewerkt, doordat niet alleen het aantal producerende landen veel groter is dan van natuurswavel, doch dat bovendien de verdeling over de landen een veel evenwichtiger beeld vertoont dan voor natuurswavel het geval is:

pyrietproductie in 1950	absoluut (in tonnen)	relatief (pCt)
Japan	1.886.000	21
Spanje	1.307.000	14
Italië	895.000	10
Verenigde Staten	808.000	9
Noorwegen	749.000	8
Cyprus	645.000	7
Portugal	614.000	7
West-Duitsland	528.000	6
Zweden	407.000	4
Canada	313.000	3
Frankrijk	247.000	3
Griekenland	88.000	1
Overige landen	674.000	7
Totaal	9.161.000	100

Onder de bovengenoemde landen streven in het bijzonder Spanje, Canada en Griekenland naar uitbreiding van de productie: Spanje tot 2 mln ton, Canada tot 900.000 ton en Griekenland tot 200.000 ton.

Deze drie landen behoren tot de pyrietexporterende landen; het kan dan ook worden verwacht, dat een belangrijk gedeelte van de genoemde stijging ter beschikking van de wereldmarkt zal komen. In 1950 werd in totaal ongeveer 3½ mln ton pyriet geëxporteerd door de producerende landen.

Autarkische grondstoffen.

Naast natuurswavel en pyriet kent de zwavelmarkt momenteel nog enkele grondstoffen, die echter, zoals gezegd, een autarkisch karakter dragen.

Vooreerst wordt uit verschillende ertsen van nonferrometalen behalve het betrokken metaal ook zwaveldioxyde

gewonnen, en in alle landen met metallurgische bedrijven op het gebied van nonferrometaalertsen valt de tendentie waar te nemen, om het roosten van deze ertsen te combineren met zwavelzuurfabricage; verwacht kan worden, dat in de naaste toekomst zeker een 800.000 ton zwavel uit deze bron beschikbaar zal komen tegen thans ongeveer 500.000 ton per jaar.

De winning van zwavelzuur uit calciumsulfaat, dat als gips ($\text{Ca SO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$) en als anhydriet (Ca SO_4) voorkomt, is zeer kostbaar en in feite alleen daardoor economisch verantwoord, doordat naast zwavelzuur ook cement wordt gewonnen.

Voor zover bekend, worden thans gips en anhydriet als grondstof voor zwavelzuur gebruikt te Billingham in Groot-Brittannië, te Miramas bij Marseille, te Wolfen in Oost-Duitsland en te Travancore in India.

In de fabriek te Billingham wordt ongeveer 250.000 ton zwavelzuur per jaar geproduceerd; inmiddels is besloten tot de oprichting van een nieuwe fabriek te Merseyside op basis van een jaarproductie van ongeveer 150.000 ton zwavelzuur.

De fabriek te Miramas is in 1939 in bedrijf genomen; de productie van deze fabriek kan eveneens op 250.000 ton zwavelzuur worden gesteld.

Ook in Nederland heeft momenteel de winning en de verwerking van het anhydriet uit de Achterhoek de aandacht van de Regering; gemaakte becijferingen leiden tot de conclusie, dat ongeveer 90.000 ton zwavelzuur per jaar zal kunnen worden geproduceerd.

Tenslotte moeten nog worden genoemd aardolie, aardgas en gasaarde, die zwavelwaterstof en zwaveldioxyde bevatten, waaruit zwavel en zwavelzuur kan worden verkregen. Tot nu toe waren het vooral de Verenigde Staten en Groot-Brittannië, waarin deze zwavelbronnen werden aangeboord, doch thans genieten zij in vrijwel elk land belangstelling en zoals de plannen momenteel liggen dan wel reeds in uitvoering zijn, is het te verwachten, dat relatief gezien deze bronnen de grootste stijging zullen vertonen, en wel van 500.000 tot 1.200.000 ton per jaar.

Conclusie.

Als algemene conclusie kan worden vastgesteld, dat zwavel nog zo overvloedig is, dat in een te overzien tijdvak niet van een blijvende zwavelschaarste kan worden gesproken; wel zal echter — zoals gebleken is — de structuur van de zwavelmarkt meer of minder ingrijpende wijzigingen ondergaan.

Voorburg.

Drs L. J. LAGENDIJK.

INGEZONDEN STUKKEN

Het nationale inkomen

Drs D. Roemers te Amsterdam schrijft ons, dd. 5 April jl.:

Het artikel van Dr Th. H. Mulders over „Het nationale inkomen” in „Economisch-Statistische Berichten” van 26 Maart jl., dat het hoofdstuk „Inkomensverhoudingen” van het plan van de Partij van de Arbeid „De Weg naar Vrijheid” bespreekt, geeft mij aanleiding tot enkele opmerkingen, daar Dr Mulders zich enige keren op de door mij op 3 Maart II. aan dit hoofdstuk gewijde radiorede beroept.

Dr Mulders verwijt de Plancommissie van de Partij van de Arbeid en mij in het bijzonder, dat in niet voldoende mate reserves ten aanzien van de gebruikte cijfers in acht zijn genomen. Ik moge voorop stellen, dat een populaire radiorede niet meer kan zijn dan een korte toelichting op het desbetreffende hoofdstuk. Wil men het desbetreffende

hoofdstuk kritisch beoordelen, dan dient de officiële tekst en niet mijn radiorede uitgangspunt te zijn. Die officiële tekst is ook veel belangrijker, daar zij voor de verantwoordelijkheid van de gehele Plancommissie komt. Overigens meen ik, dat de critiek van Dr Mulders zelfs geen steek houdt ten aanzien van mijn radiorede.

Dr Mulders stelt, dat binnen de groep van ondernemers de boeren hun inkomen veel sterker hebben zien stijgen dan de overige ondernemers. Hij moet erkennen, dat dat in het Plan, zij het naar zijn mening niet overduidelijk, gesteld is, en meent, dat de verhoging van het inkomen der boeren een verschuiving in de verdeling van het nationale inkomen ten nadele van de loontrekkers tot gevolg moet hebben. Waarom dat nodig is, wordt uit de analyse van Dr Mulders in het geheel niet duidelijk. In mijn radiorede stelde ik:

„Verschillende groepen, die in 1938 in de verdrukking zaten, zijn er thans beter aan toe. Dat geldt niet alleen voor verschillende groepen werknemers, als de landarbeiders, de arbeiders met grote gezinnen, vele ongeschoolden en de arbeiders ten plattelande, doch niet minder voor meer dan één groep onder de zelfstandigen, waarbij wij de boeren noemen. Daartegenover staan anderen, die een veer hebben moeten laten. Wij noemen de geschoolde arbeider in de grote stad, de kleine gezinnen en de salaristrekende middengroepen. Vooral deze laatste groep heeft zijn inkomenspeil aanzienlijk zien dalen en verdient derhalve bijzondere aandacht”.

Dit was een korte samenvatting van de conclusies van het Plan, welke conclusies overigens overeenstemmen met die, welke ik in een artikel „De ontwikkeling van het reële loonpeil en van de verdeling van het nationale inkomen tussen de verschillende bevolkingsgroepen” in „Economisch-Statistische Berichten” van 18 October 1950 heb getrokken. Op dit punt komt Dr Mulders dus niet tot andere conclusies dan het Plan.

Een tweede punt, waarop Dr Mulders de aandacht vestigt, is, dat een belangrijke deel van de stijging van het ondernemersinkomen niet aan consumptie is besteed, doch voor investeringen is aangewend. Het Plan trekt dezelfde conclusie en ik zei daarover in mijn radiorede:

„Betekenen deze cijfers, dat de consumptie van de ondernemer eveneens en in dezelfde mate omhoog is gegaan? Neen, en hiermede komen wij tot het derde punt: de besteding van het nationale inkomen. Het meest kenmerkende verschil in de besteding van 1938 en die van nu is de verschuiving van verbruik naar investeringen. Die verschuiving was noodzakelijk voor het herstel, de vernieuwing en de uitbreiding van het productie-apparaat. Ons Plan stelt dus niet, dat het verbruik in aanzienlijke mate moet stijgen ten koste van de investeringen, maar ons Plan stelt wel en met klem de vraag, of het rechtvaardig is, dat de vrucht van de arbeid en de soberheid van allen in het bezit van enkelen komt”.

Ook hier dus geen gebruik van cijfers zonder reserves.

Nu stelt Dr Mulders, dat deze reserveringen wel formeel de ondernemers ten goede komen, doch niet materieel. Hij moet daarbij een uitzondering voor de bedrijven van kleine zelfstandigen maken. Ik zou liever zeggen, de persoonlijke ondernemingen, en daaronder de gesloten N.V.'s willen begrijpen. Deze persoonlijke ondernemingen vormen een veel belangrijker deel van het Nederlandse bedrijfsleven dan gemeenlijk wordt aangenomen. Ik weet niet, wat Dr Mulders onder grotere bedrijven verstaat, maar vele Twentse en Zaanse ondernemingen zijn juridisch wel N.V. maar in feite nog persoonlijke ondernemingen.

Voor de open N.V.'s is de stelling van Dr Mulders overigens evenmin houdbaar. Tegenover de door Dr Mulders berekende percentages aan dividenden sta ik met grote reserve. Ik vraag mij bijvoorbeeld af of rekening is gehouden met herkapitalisatie, opbrengst van bonusaandelen en dergelijke. Maar bovendien ontken ik, dat de uitbreiding door investeringen uiteindelijk niet de aandeelhouders ten goede zou komen.

Het is toch duidelijk, dat de winstkansen in de toekomst door deze investeringen worden bevorderd. Dat deze investeringen ook een belang van de werknemers zijn, is, indien deze investeringen terecht zijn geschied, juist, maar dat is niets, nieuws voor de samenstellers van het Plan, noch voor mij. Het staat zowel in het Plan als in mijn radiorede:

Dan heeft Dr Mulders bezwaar tegen mijn stelling, dat de belastingdruk voor de ondernemers relatief minder sterk is gestegen dan voor loontrekkers. Hij verwijt mij, dat ik met gemiddelden werk, waardoor een verflatteerd beeld ontstaat, en berekent dan hoe de belastingdruk voor een industrie-arbeider is gestegen, namelijk van 2 op 3 pCt, nog altijd een relatieve stijging van 50 pCt. Terzijde merk ik op, dat Dr Mulders bij de berekening de belastingtarieven van 1951 gebruikt. In 1950 was de loonbelasting van een industrie-arbeider met 2 kinderen en een jaarinkomen van f 3.220 niet f 90 doch f 184, dus bijna 6 pCt.

Bovendien houdt Dr Mulders in het geheel geen rekening met het feit, dat het aantal aangeslagenen in de inkomstenbelasting veel sterker is gestegen, dan met de groei van de belasting zou overeenkomen, namelijk van 1,4 tot 4 mln. Dat is veroorzaakt door het feit, dat een groot aantal personen hun inkomen boven de belastinggrens zag stijgen. Die belastinggrens is, gemeten in reële koopkracht, dan ook verlaagd. Hierbij bevindt zich zonder twijfel een groot aantal kleine boeren, maar de overgrote meerderheid is loontrekker. Ik zie daar de oorzaak van de relatief sterkere stijging van de belastingdruk op de loontrekker.

Nu meent Dr Mulders, dat alleen de grotere bedrijven volgens het algemeen spraakgebruik tot het bedrijfsleven worden gerekend. Ik zet daar een vraagteken bij. En tenslotte bewijst hij aan de hand van cijfers van het Centraal Planbureau, dat, wanneer men alleen naar de cijfers van het verbruik kijkt, een belangrijke verschuiving van ondernemers naar loontrekkers heeft plaats gevonden. Het Centraal Planbureau vermeldt echter terecht, dat bij conclusies uit deze tabel rekening moet worden gehouden met het feit, dat het aantal loontrekkers na de oorlog sterk is toegenomen, terwijl het aantal zelfstandigen nagenoeg gelijk is gebleven.

Het aantal zelfstandigen is sedert 1938 met 9 pCt gestegen, het aantal loontrekkers met 30 pCt¹⁾.

Rekent men de ontwikkeling van het verbruik per loontrekker en per zelfstandige uit, dan komt men voor beide groepen tot een ongeveer gelijk resultaat. Dat geldt uiteraard niet voor ieder individueel, want binnen iedere groep vond een aanzienlijke nivellering plaats. Ik heb overigens niet betoogd, dat de consumptie van de loontrekkers belangrijk kon worden opgevoerd en een dergelijk betoog vindt men evenmin in het Plan. Waarom het gaat is, of het rechtvaardig is, dat de investeringen de eigendom van de zelfstandigen uit die vraag antwoordend Dr Mulders slechts, dat deze investeringen voor de aandeelhouders van geen betekenis zijn. Betekent dat, dat Dr Mulders geen bezwaar heeft tegen de door het Plan voorgestelde collectieve bezitspreiding?

Dr Mulders besluit zijn artikel met de stelling, dat de in het Plan gebruikte cijfers gedeeltelijk onvolledig en voor een deel zelfs misleidend zijn. Ik concludeer, dat verschillende feiten, die hij noemt, in het Plan zelf staan vermeld en dat hij op het vraagstuk, waarom het in het Plan gaat, niet eens aan een antwoord toekomt.

Naschrift.

Uit de radiorede van Drs Roemers meende ik te mogen affeiden, dat het niet — althans niet in de eerste plaats — zijn bedoeling was iets aan te kondigen, om de hoorders tot het lezen van de desbetreffende publicatie aan te zetten. Veeleer was naar mijn gevoelen de opzet om bepaalde conclusies mede te delen aan het grote publiek, waarvan men van te voren wist, dat het in zijn algemeenheid het Rapport van de Plancommissie van de P.v.d.A. niet zou lezen. Trouwens, ook de terminologie van de heer Roemers in zijn ingezonden stuk wijst hierop. Een „populaire” radiorede bestrijkt een ander en ruimer gebied dan een

¹⁾ Zie het ingezonden stuk van J. C. Wijnmaalen: „Bepaalde toepassingsmogelijkheden van de berekening van het nationale inkomen?” in „E.-S.B.” van 21 November 1951.

wetenschappelijk geschrift als het eerder genoemde Rapport, en dient daarom op eigen waarde te worden getoetst.

Ten aanzien van de genoemde radiorede moet ik constateren, dat niet alleen alles wat lijkt op een exacte omschrijving van de begrippen kapitaal en arbeid — hetgeen wegens de afwijking met het spraakgebruik noodzakelijk was — afwezig is, doch dat zelfs elke globale aanduiding ontbreekt. De heer Roemers, beroept er zich intussen op, wel te hebben aangegeven, dat bepaalde verschuivingen zich in de inkomensverdeling en met name met betrekking tot de boeren hebben voorgedaan. Nu ligt het voor de hand, dat in vergelijking tot 1938 bij de onderscheiden groepen veranderingen zijn opgetreden. Waar het om gaat is, of deze veranderingen van ingrijpende aard zijn. Ik stelde dienaangaande, dat het aandeel van de agrarische zelfstandigen sedert 1938 meer dan verdubbeld is en voorts dat het aandeel van de ondernemers als groep, wanneer men de boeren uitzondert, gedaald is. Deze conclusie heb ik noch in het meer genoemde Rapport noch in de radiorede van Drs Roemers aangetroffen. Dit moge dienen als antwoord op de opmerking van de heer Roemers, dat ik op dit punt tot geen andere conclusies dan het Plan kom. Ik merk hierbij nog op, dat Drs Roemers bij de verdeling van het nationale inkomen een onderscheid maakt tussen a. de verdeling naar individuen, b. de verdeling naar kapitaal en arbeid en c. de doeleinden van de besteding en zijn opmerkingen, vermeld in het eerste citaat van het ingezonden stuk, plaatst in het kader van de beschouwing ad a, doch op de consequenties van een en ander voor de verdeling naar kapitaal en arbeid met geen woord ingaat.

Voorts is het Drs Roemers blijkbaar niet duidelijk, dat de verhoging van het inkomen van de boeren leidt tot een vermindering van het aandeel van de loontrekkenden. Nu is dit laatste per definitie zo. Een meer dan proportionele stijging van een groep die tot de ondernemers behoort leidt op zichzelf tot de vergroting van het aandeel van de ondernemersgroep als geheel en daardoor tot een vermindering van het aandeel van de andere groep, de werknemersgroep. Een en ander heeft betrekking op de procentuele verdeling. Uiteraard behoeft dit nog geen vermindering van het absolute bedrag te betekenen.

Drs Roemers verklaart reeds eerder te hebben geweten, dat de investeringen ook het belang van de werknemers zijn. Hieraan twijfelde ik niet doch ik mis de toepassing van deze gedachte op de cijfers omtrent de verdeling van het nationale inkomen. Drs Roemers verklaart verder, dat het belang van de bedoelde investeringen ook in het Plan is vermeld. Het is maar van welke kant men het beziet. In genoemd Plan lees ik:

„Een deel, hetgeen toevalt aan de ondernemers, thans zelfs niet een onbelangrijk deel, wordt gebruikt voor doeleinden, welke ook de toekomstige maatschappelijke ontwikkeling dienen o.a. voor industrie-uitbreiding. Dit feit wordt dikwijls gesteld ter verdediging van een hoog ondernemersinkomen. Het gunstige klimaat leidt inderdaad tot meer investeringen, maar ook tot groter consumptie. En deze investeringen — er zijn er vele bij die niet maatschappelijk nuttig zijn — kunnen nimmer dienen om de waarheid te verbloemen dat zij ook betekenen een rijker worden van de ondernemers en van hen, die geld in aandelen hebben belegd. Wij treffen hier in wezen een verdediging aan van een kapitalistische voorwaarde voor verdere kapitalistische ontwikkeling”).

Waar het hier om gaat is, dat de ingehouden winst integraal aan de groep zelfstandigen wordt toegerekend, terwijl het belang van de aandeelhouders bij deze winst en wat er verder mee gedaan wordt, beperkt is, en het belang van de werknemers niet te miskennen valt. Drs Roemers stelt nog eens, dat de uitbreiding van de investeringen uiteindelijk aan de aandeelhouders ten goede komt. Met een dergelijke algemeenheid zijn wij er niet. Aangegeven dient te worden voor welk deel van de ingehouden winst het bovenstaande geldt. Ik vermeldde reeds hier een percentage van 25 te willen aanhouden. Een indica-

tie voor de bruikbaarheid van dit percentage vindt men ook weer bij de huidige dividendstop. Het is in dit verband interessant te memoreren, dat volgens Minister Lief-tinck de winstuitkering op de reserves slechts een vierde behoeft te bedragen van de uitkering op het aandelenkapitaal²⁾.

Ten aanzien van de door mij berekende percentages aan dividenden, waaruit bleek, dat deze sedert 1938 zijn gehalveerd, merk ik op, dat zij zijn gevonden door uit te gaan van de betaalde dividendbelasting en de tarieven enerzijds en de nationale bestedingen (nationaal inkomen + nettokapitaalimport — resp. -export) anderzijds. Gezien de verplichting om direct na dividendbetaling het verschuldigde bedrag af te dragen, behoeft niet met overlopende posten rekening te worden gehouden. De omvangrijke koersverliezen die gedurende de laatste jaren zijn geleden werden niet in de cijfers verwerkt. Evenmin heb ik in mijn „E.-S.B.”-artikel vermeld, dat de laatste jaren eerder hausse- dan normale jaren waren, terwijl 1938 een normaal jaar mag worden genoemd.

Bij de berekening is eveneens geen rekening gehouden met de opbrengst van bonusaandelen, claims e.d. Drs Roemers schijnt te menen, dat daardoor het bedrag dat aan de aandeelhouders toevalt gedrukt is. Het omgekeerde is echter het geval. Wat de claims betreft, deze bedoelen een vergoeding te geven voor de verwatering van het kapitaal die door een emissie ontstaat. Alleen wanneer de prijs van de claim de zgn. theoretische waarde overtreft, ontstaat er een vermogensvermeerdering voor de aandeelhouder. Nu heeft zich dit in de eerste jaren na de oorlog inderdaad voorgedaan. Door de koersdalingen is deze vermogensvermeerdering overigens reeds lang weer teniet gedaan. De laatste jaren is de verkoopwaarde van de claims praktisch steeds aanzienlijk lager geweest dan de theoretische waarde. De claim leidde toen dus tot een negatief inkomen. Hetzelfde geldt voor de bonusaandelen; uitgifte hiervan is thans niet een voordeel, doch een nadeel voor de aandeelhouders.

Dat ettelijke Twentse en Zaanse ondernemingen juridisch N.V.'s, doch in feite persoonlijke ondernemingen zijn, moge waar zijn; ik zou evenwel het woord *nog* onderstreept willen zien. Wij constateren namelijk een geleidelijke openschroeving van gesloten N.V.'s, hetgeen voor de betrokkenen meestal geen onverdeeld genoegen is.

In mijn berekeningen over de belastingdruk is inderdaad een kleine onnauwkeurigheid binnengeslopen, daar de becijferingen aanvankelijk voor 1951 werden opengesteld, terwijl later om wille van de vergelijkbaarheid met 1938 de cijfers van het S.-E.R.-rapport (die tot en met November 1950 gaan) zijn gekozen. Op onze conclusie omtrent de huidige belastingdruk is dit uiteraard niet van invloed. Drs Roemers ziet de oorzaak van de relatief sterke belastingdruk op de loontrekkers in de stijging van het aantal aangeslagenen in de inkomstenbelasting; dit laatste weer als gevolg van een daling van de belastinggrens naar koopkracht gemeten. Hiertegenover is het volgende te stellen:

- deze verlaging van de belastinggrens geldt zowel voor de loontrekkenden als voor de zelfstandigen. Tot de laatste categorie moeten behalve de boeren, vele winkeliers, eigenaars van ambachtsbedrijven e.d. worden gerekend;
- de invloed van de verlaging van de belastinggrens is op het totaal van de ontvangen inkomstenbelasting betrekkelijk gering. Het aantal aangeslagenen is van 1938 tot 1948 met 2,6 mln gestegen. Hiervan zijn er echter 2,2 mln aangeslagen voor een inkomen van minder dan f 2.000³⁾. Het gemiddelde bedrag

²⁾ Kamerstukken zitting 1949/50, No 1252, Wet op de Dividendbeperking, Voorlopig Verslag, blz. 2.

³⁾ De overige 400.000 personen zijn vooral kleine zelfstandigen, die voorheen niet belastingplichtig waren, doch in 1948 in de inkomensgroep f 2.000-f 5.000 vielen.

van de aanslag voor deze groep was f 930. Sedert 1948 zijn de lonen met een kleine 20 pCt gestegen. Op grond hiervan zou de groep der aangeslagenen in de inkomstenbelasting vergroot zijn. Anderzijds heeft echter het aantal door de belastingverlaging van 1 Januari 1951 een belangrijke vermindering ondergaan. Het aantal aangeslagenen met een inkomen van minder dan f 2.400 (de limiet is verhoogd in verband met de stijging van de lonen) is daarom waarschijnlijk niet veel hoger dan 2 mln. Het bedrag, dat per aangeslagene gemiddeld moet worden betaald, is met f 100 zeker aan de hoge kant. In totaal is dus ca f 200 mln verschuldigd of 1 pCt van het nationaal inkomen;

- c) belangrijk is tenslotte, dat door de verlaging van de belastinggrens een groep van personen belastingplichtig is geworden, die voor het overgrote deel uit jeugdige personen (ongehuwden) bestaat. Ook in het geval, dat de verlaging van de belastinggrens — in afwijking van het bovengestelde — nu eens, wel veel zou uitmaken, is hiermede nog niets gezegd over de belastingdruk voor gezinshoofden.

Drs Roemers wijst er op, dat het aantal loontrekkenden sterker is gestegen dan het aantal zelfstandigen. Dit is juist, maar voor ons probleem irrelevant. Steeds heb ik nl. gesproken over de verdeling van het nationaal inkomen over productiefactoren, de zgn. primaire verdeling. Ik had als gegeven te accepteren, dat cijfers van de primaire inkomensverdeling zijn gebruikt om te bewijzen, dat het ondernemersaandeel zou zijn gestegen en heb mij daartegen willen richten. Daarenboven is de secundaire verdeling zoals deze door Wijnmaalen is gepubliceerd en waarbij behalve met de inkomensoverdrachten ook nog rekening moet worden gehouden met de aantallen personen voor mij niet bruikbaar, daar zij aan hetzelfde euvel lijdt als de primaire, nl. de heterogeniteit van de twee hoofdgroepen, de loontrekkenden en de zelfstandigen.

Meer speciaal heb ik mij willen keren tegen de volgende voorstelling van zaken ⁴⁾:

- a) bij de inkomensverdeling over de productiefactoren kapitaal en arbeid is het ondernemersaandeel sedert 1938 vergroot;
- b) daarenboven is de belastingdruk voor de ondernemersgroep relatief lichter geworden;
- c) tenslotte is het aantal ondernemers veel minder sterk gestegen dan het aantal loontrekkenden.

Het bovenstaande indiceert, dat het ondernemersinkomen per hoofd tegenover dat van de loontrekkenden per hoofd zeer belangrijk is gestegen.

De heer Roemers constateert thans, dat het verbruik per loontrekker en per zelfstandige in vergelijking tot 1938 gelijk is gebleven. Deze verklaring, die ik niet eerder van Drs Roemers heb gehoord, is overigens niet in tegenpraak met eerder aangehaalde, doch hangt vooral samen met de omstandigheid, dat de investeringen uit ingehouden winsten thans buiten beschouwing zijn gelaten.

De heer Roemers stelt daarbij een vraag, nl. over de collectieve bezitsspreiding, die ik in het kader van dit toch al te lange naschrift moeilijk kan beantwoorden. Alleen wil ik opmerken, dat de omvangrijke investeringen van thans in hoofdzaak slechts leiden tot een vergroting van beschikkingsmacht van de ondernemers (welke overigens door talrijke andere factoren genivelleerd wordt). De positie van de aandeelhouders moet men met andere maatstaven meten. Ik zie in dit hele probleem niet direct een vraagstuk van inkomensverdeling. Ik geloof nl., dat het medebezit in ondernemingen als bedoeld door Drs Roemers niet in eerste instantie wordt nagestreefd vanwege

de inkomsten die het aandelenbezit als zodanig oplevert en evenmin dat het, zoals het bezit van een eigen huis, om zichzelf wordt begeerd. Het dient in hoofdzaak slechts als middel om via concentratie van aandelenbezit de leiding van het economisch leven te beïnvloeden ⁵⁾. Over de gewenste vorm van deze leiding zullen Drs Roemers en ondergetekende waarschijnlijk wel van mening verschillen.

Op praktisch alle punten blij ik het dus met Drs Roemers oneens en zeer in het bijzonder wat zijn eindconclusie aangaat. Ten aanzien van de laatste woorden van de heer Roemers betreffende het eigenlijke vraagstuk van het Plan nog dit. In mijn „E.-S.B.”-artikel heb ik als probleem gesteld, dat bij de beoordeling van de zgn. sterk gestegen winsten van het bedrijfsleven het noodzakelijk is een drietal aspecten van de verdeling van het nationale inkomen nader te belichten, nl. het inkomen naar bedrijfstakken, de omvang van de investeringen, alsmede de invloed van de belastingen en heb mij tot deze onderwerpen bepaald. Ik kan moeilijk aannemen, dat het de bedoeling van Drs Roemers is geweest mij mijn probleemstelling voor te schrijven.

Eindhoven.

Dr Th. H. MULDER.

⁵⁾ Uiteraard neemt dit niet weg, dat een deel van deze invloed gebruikt kan worden om de inkomensverdeling te wijzigen.

De Pensioen- en spaarfondsenwet; repliek

Het verheugt mij zeer, dat mijn artikelen in „E.-S.B.” van 16 en 23 April 1952 uitvoerige bestrijding hebben gevonden in het nummer van 7 Mei jl. van dit blad. Temeer is dit het geval, waar deze critiek komt van de hand van niemand minder dan Mr Koning, Hoofd van de Afdeling Arbeidersbescherming van het Departement van Sociale Zaken en Volksgezondheid, zodat wij hier gevoeglijk mogen spreken van een nadere verdediging van regeringszijde.

Dat van zo „hoog niveau” gereageerd wordt op mijn critiek, is op zich zelf al een reden tot voldoening, al wordt deze voldoening dan zeer getemperd door het feit, dat ook thans de nevelen nog allerminst zijn weggevaagd.

Alvorens nu echter na te gaan in hoeverre de nadere verdediging ook verheldering heeft gebracht, wil ik het verwijt van negativisme uitdrukkelijk afwijzen. Ik stel met nadruk vast, dat sympathie voor het beoogde doel van de wetgever een geheel andere zaak is dan welwillendheid in de beoordeling van het wetsontwerp. Ja, zelfs durf ik de — schijnbare — paradox aan, dat de laatste minder behoort te zijn, naarmate de eerste groter is. Trouwens, welwillendheid in wetsbeoordeling ken ik niet en is nooit op zijn plaats; dat men deze inroep is reeds het beste bewijs dat er iets niet deugt. Nu is tenslotte alles mensenwerk en daarom onvolmaakt, maar — en ik weet dat velen dezelfde klacht hebben — het moet mij toch van het hart, dat de kunst van wetgeving de laatste tijd niet op het peil van vóór de oorlog staat, dikwijls zeer ten ongerieve van de man van de practijk, die de wetten moet toepassen.

Nu Mr Koning mij toch uit de tent lokt, wil ik — op gevaar af, dat dit weer als een bewijs van een negatieve instelling zal worden uitgelegd — niet nalaten te constateren, dat ik niet wens te behoren tot het koor der lieden, dat, bang voor reactionnair te worden uitgetreten, alles goed vindt, wat maar in het belang van de werknemers heet te zijn. Zo acht ik het een ernstige fout — welke geheel komt voor rekening van de Tweede Kamer, daar het regeringsvoorstel anders luidde —, dat fraude en wangedrag op de pensioenrechten geen enkele invloed kunnen hebben. Men versta mij goed: ik wil niet dat bij elk ontslag om een

⁴⁾ Zie „De weg naar vrijheid”, blz. 111 en 112.

dringende reden de rechten zullen vervallen. Maar wel had verhaal op deze rechten (in zijn geheel of alleen op het deel verkregen door bijdragen van de werkgever) mogelijk moeten zijn, wanneer de werknemer door fraude of anderszins of de werkgever of het fonds, waaraan hij zijn rechten ontleent, ernstig benadeelt. De werkgever of het fonds hebben in dat geval wel een vordering, maar zij moeten rustig doorgaan met betalen, omdat zij — vrijwel — geen verhaal hebben. En het getuigt van onreële sentimentaliteit als men dit goedpraat, door te spreken van dubbele straf en het gezin, dat er niet onder mag lijden. Zeker, het gezin moet worden onderhouden, maar dit is dan een debetpost van de gemeenschap, niet van de werkgever of van de andere werknemers-deelnemers aan het fonds, die benadeeld zijn.

Nog één stap verder en men gaat verdedigen, dat ontslag zelf wegens een dringende reden niet meer mag, omdat daardoor het gezin te ernstig zou worden getroffen.

Mij is verzocht niet te uitvoerig te zijn in mijn antwoord en belanghebbenden hebben ook niets aan een „Rechtshaberei”-steekspel. Ik zal mij dus beperken en trachten de essentiële dingen beknopt te behandelen, de conclusies grotendeels aan de lezers zelf overlatende.

1. Mijn hoofdbezwaar lag en ligt in de artt. 2 en 8, in samenhang met elkaar. De stelling van Mr Koning, dat art. 8 geen wijziging brengt in de toezeggingen van de werkgever (beter gezegd in de verplichtingen van de werkgever) is onjuist, om verschillende redenen:

a. Mr Koning spreekt alleen van een fonds en art. 8 handelt ook alleen daarover. Inderdaad, maar verwacht Mr Koning nu werkelijk, dat de door de Minister aan de verzekeringen te stellen eisen (art. 2, lid 4 sub B) niet zullen inhouden, dat werknemers als minimum dezelfde rechten moeten hebben als krachtens een fonds?

b. Ook bij een fonds gaat de redenering lang niet altijd op. Uit het eerste het beste reglement, dat ik ter hand neem, blijkt, dat de toezegging van de werkgever niet los staat van de rechten van de werknemers (aan de werknemers worden bepaalde rechten gegeven en zij storten vaste bijdragen, het ontbrekende komt ten laste van de werkgever). Worden dus deze rechten groter (de werking van art. 8), dan worden de verplichtingen van de werkgever automatisch verzwaaard.

Ik noteer — niet met voldoening —, dat Mr Koning zelf weer het bewijs levert, dat mijn betoog juist was, door te constateren, dat art. 8 het actuariële evenwicht kan verstoren en dat dit art. 8 met zich kan brengen, dat sommige deelnemers ten gunste van andere een offer moeten brengen. Het is uiteraard juridisch volmaakt onverschillig of dit offer komt van de werkgever of van de werknemers; beide zijn fout. En ik herhaal, dat ik nog moet zien, dat de rechter een vermindering van de rechten van oudere deelnemers zal gedogen. Het verweer van Mr Koning is gelijk aan het antwoord van de Staatssecretaris aan de heer Suurhoff; beide onvoldoende.

2. Terugwerkende kracht. A, 7 jaar in dienst, verlaat de dienst 1 dag vóór de inwerkingtreding van art. 8. Volgens het reglement vervalt het werkgeversdeel van het pensioen. Dezelfde A verlaat de dienst 2 dagen later. Het reglement is nu op dit punt krachteloos geworden. Geen terugwerkende kracht?

Als Mr Koning mij vraagt: is het dan niet in strijd met de aanvaarde normen, dat een werknemer door voortijdig ontslag verwacht pensioen ontgaat, dan antwoord ik volmondig „ja”. Maar zo is de vraag toch niet geheel juist gesteld. De regeling is nl. vrijwel altijd zo, dat in ieder geval het werknemersdeel blijft, terwijl bovendien het verval van de rechten op het werkgeversdeel vaak alleen verbonden is aan opzegging door de werknemer zelf.

Mr Koning — ik wil dit nog eens met nadruk constateren

— verliest in zijn reactie teveel uit het oog (zie bijv. ook 3), dat mijn betoog in hoofdzaak niet geldt de toezeggingen voor de toekomst, maar hetgeen achter ons ligt. In de toekomst zie ik de ontwikkeling zo — en dat is een gezonde ontwikkeling —, dat aan elke arbeid als werknemer automatisch pensioenrechten verbonden zijn. Maar dat is niet het punt in geschil.

3. Inhaalpremie voor backservice. Het valt op, dat Mr Koning hier telkens spreekt over toezeggingen „doen”, „wil toezeggen”. Het ging mij juist om de reeds gedane toezeggingen. En ik blijf het fout en een overbodige soesah vinden, dat kleine ondernemingen (in de uitgebreide zin van de wet) zich genoodzaakt kunnen zien een fonds op te richten (met accountantsverslag enz.). Ja, zelfs lijkt mij — juist bij kleine ondernemingen — verplichte kennisgeving door de verzekeringmaatschappij aan de Verzekeringskamer van wanbetaling der inhaalpremie, doelmatiger en meer tactisch — vooral tegenover de werknemers — dan contrôle door deze laatste.

4. Over de moeilijkheden bij het toezicht door de Verzekeringskamer meen ik duidelijk geweest te zijn. Mr Koning onderschat deze toch wel. Geschillen moeten door de rechter worden beslist. Goed, dat heeft de Staatssecretaris ook verklaard. Maar... bij onbepaalde toezeggingen, verband houdende met de gang van het bedrijf (zeker niet onredelijk en in het verleden ook veel gedaan), wordt de Verzekeringskamer toch in eerste instantie geconfronteerd met de vraag, of de werkgever wel aan zijn verplichtingen voldoet. Moet zij nu aan de werknemers overlaten daartegen te opponderen; is dat in overeenstemming met de juiste arbeidersbescherming, of — meer nog — eist deze wet niet haar rechtstreekse bemoeiing (artt. 2, 23)? Dat deze wet niet duidelijk aangeeft waar de taak van de Verzekeringskamer eindigt en die van de rechter begint, is ook een leemte.

Wat de detailcritiek betreft het volgende:

I. Ik kan goeddeels meegaan met de uitlegging van het woord „deelnemer” door Mr Koning gegeven. Fraai is het niet: een definitie moet abstract worden gezien, men moet niet uit andere bepalingen de zin moeten afleiden. Consequenties zijn er overigens niet aan verbonden.

Ik blijf van mening, dat het in strijd met de werkelijkheid is (een fonds is nu eenmaal een kleine, onderlinge „verzekeringmaatschappij”) te zeggen, dat *ten bate van* een „gewezen” deelnemer (in de zin van Mr Koning) geen gelden meer worden bijeengebracht. Men had dit — en dus de definitie — anders moeten redigeren.

Intussen, van praktisch belang is het niet. Het was ook meer bedoeld als aanloop op art. 25.

Mr Koning ziet een bron van moeilijkheden als de vrouw-werkneemster zonder bijstand van haar man pensioen zou kunnen ontvangen, belichaamd in een polis van levensverzekering. Deze moeilijkheden bestaan alleen in de verbeelding van Mr Koning. De polis bevat uiteraard een aanduiding van het dienstverband (en mocht dit in het verleden al eens nagelaten zijn, dan is het een kleine moeite het te herstellen), en de uitkering — voor zover niet via een fonds — geschiedt of door de Maatschappij rechtstreeks of via de werkgever. Wat wil men dan bewijzen? Dat de gehuwde vrouw verschillend behandeld wordt, al naar gelang zij het door haar aan pensioen verdiende al dan niet via een fonds verkrijgt is fout. Fout, sans phrase.

Wat de hertrouwde weduwen (niet werknemers) betreft ligt de zaak inderdaad op een ander vlak. Een doorkruisen van de in dit opzicht antieke bepalingen van het B.W. zou ik toegejuicht hebben (temeer waar de werkgever ook in deze wet niet geheel ontkomen is aan het door Mr Koning bedoelde bezwaar). Pensioen staat toch niet geheel op hetzelfde plan als een particuliere lijfrente.

II. Art. 1639e B.W. De toepassing van de wet op de

arbeidsvereenkomst moet zich niet behoeven aan te passen aan de Pensioen- en spaarfondsenwet, maar omgekeerd moet de maker van deze laatste wet rekening houden met de redactie van het B.W. Het moet niet nodig zijn, dat de werkgever met een dergelijke lapsus rekening moet houden (welke hij trouwens gemakkelijk te laat bemerkt).

III. Dat de wet geen duidelijk antwoord geeft — Mr Koning bevestigt dit — op de vraag, of ook pensioentrekken onder de wet vallen, is toch wel het beste bewijs, dat de voorbereiding te wensen overliet. Een dergelijk dubium mag niet voorkomen. Mr Koning komt tot een andere conclusie dan ik. Hij grondt zijn mening op de woorden „gedaan heeft”. Dit is niet beslissend. Er staat ook „verbonden aan zijn onderneming”. Wanneer? Mr Koning heeft geen aandacht geschonken aan mijn beroep op lid 3a van art. 2, welk lid in een andere richting wijst. Dit, gevoegd bij het feit, dat art. 2 lid 1 toch al inbreuk maakt op art. 4 A.B. en dus in zo beperkt mogelijke zin moet worden geïnterpreteerd, doet mij volharden in mijn mening, dat de wet niet geldt voor reeds pensioentrekken.

Waar ik spreek van splitsing van een fonds bedoel ik natuurlijk het vormen van twee rechtspersonen, die voor het vervolg los van elkaar zouden komen te staan.

IV. De rechtspersoonlijkheid. Heb ik teveel gezegd toen ik stelde, dat dit punt één van de meest verwarde in de gehele behandeling was? Geeft ook hetgeen Mr Koning schrijft hiervan niet de bevestiging, alsook van het feit, dat de Tweede Kamer het — door de Staatssecretaris gesuggerde — amendement Stapelkamp in zijn gevolgen geheel anders waardeerde dan de Staatssecretaris en ook Mr Koning doen? Ja, is deze laatste zelf wel vrij van dualisme, wanneer hij enerzijds een niet Koninklijk goedgekeurde vereniging rechtspersoonlijkheid laat verkrijgen door goedkeuring ex art. 4, lid 4 (anders dus dan Mr Van Rhijn), anderzijds de rechtspersoonlijkheid laat vervallen wanneer de duur van een Koninklijk goedgekeurde — tevens de goedkeuring ex art. 4 verkregen hebbende — vereniging, verstrijkt?

De onderscheiding door Mr Koning gemaakt tussen goedkeuring van statuten en reglementen en wijzigingen daarvan is toch wel zeer gezocht. Goedkeuring van de laatste houdt immers goedkeuring van het geheel in. (De wetgever had hier — zoals ook bij de wet op de naamloze vennootschap is geschied, welke wet trouwens ook in andere opzichten een veel meer geacheveerde regeling geeft — als eis moeten stellen, dat de eerste maal een gewijzigde acte van oprichting of een ontwerp daarvan moest worden ingezonden).

Natuurlijk is er geen tweërlei rechtspersoonlijkheid; de vraag is echter: „Welke wet is beslissend voor het verkrijgen daarvan?”. Die vraag lost ook Mr Koning niet op.

Dan de stichtingen; het belangrijkste onderdeel. Deze vorm is immers de meest geëigende. Inderdaad is dus mijn veronderstelling in „Detailcritiek” sub c juist. Wij krijgen er dus, naar de opvatting van Mr Koning, een nieuw soort rechtspersoon bij; laten we het noemen „Het artikel 4-fonds”. Dit is dus volgens Mr Koning geen stichting, er wordt n.l. geen vermogen afgezonderd bij de oprichting.

Is dit juist? Mr Koning vergist zich toch wel zeer, als hij meent dat daarover eenstemmigheid bestaat. Van Oven, Suyling, om nu van ouderen als Diephuis en Land maar niet eens te spreken, denken er anders over en stellen niet de eis van vermogensafscheiding voor het ontstaan van een stichting. Maar bovendien; is er geen vermogensafzondering, wanneer in de statuten van een — bijv. door de werkgever opgericht — fonds staat, dat het vermogen der „stichting” bestaat uit o.a. bijdragen van werkgever en werknemers, bij reglement nader te regelen, en is dit wel

het geval wanneer de werkgever daarnaast nog een „nesteï” deponeert van de gebruikelijke f 100, f 50 of f 10?

Het is voor mij nog zeer de vraag, of ook Scholten het ontstaan van vorderingen op werkgever (en eventueel werknemers) niet voldoende zou achten. Trouwens Mr Koning geeft onbewust zelf ook te kennen, dat hij geen verschil ziet. Immers, hij zegt: „Wie de stichtingsvorm kiest, hoeft nu tegelijk met de oprichting van de stichting geen dotatie meer te doen”. „Stichtingsvorm”, „stichting”? En één van de peilers voor het ontstaan van een stichting ontbreekt! De lezer denke niet, dat dit alles maar „graue” theorie is. Men moet weten met welke rechtsvorm men te doen heeft. Wanneer er straks een wet komt op de Stichtingen, moet vast staan of „Het artikel 4-fonds” er onder valt. Het behoort er onder te vallen (tenzij men — als in het ontwerp 1937 — de stichting binnen zeer enge grenzen wil houden, waardoor eigenlijk elk pensioenfonds, waaraan werknemers bijdragen niet onder de definitie zou vallen — een systeem, dat ook Mr Koning niet voorstaat), het verschil dat Mr Koning ziet is volkomen irreëel. Het is fout wanneer de wetgever bij het geven van de definitie voor een stichting rekening zal moeten houden met de vragen door de Pensioen- en spaarfondsenwet gerezen.

Mijn conclusie is en blijft: art. 4 lid 4 scheidt slechts verwarring en had beter kunnen worden gemist.

V. Het K.B. van 31 Maart 1908. Draait ook Mr Koning in zijn gedachten niet in een cirkel rond en gaat ook hij niet uit van hetgeen bewezen moet worden, wanneer hij zegt, dat art. 1637s B.W. (te weten het 2de lid onder 1c) na de wijziging alleen nog slaat op ondersteuningsfondsen? Zo zal het bedoeld zijn (zie echter hieronder) maar het staat er niet. Art. 36 beslist in dit opzicht niets, art. 1 alleen beslist over de werkingssfeer van de wet. Het is voor mij abacadabra wanneer Mr Koning, wijzende op het z.i. absurde van mijn opvatting, zegt dat art. 36 de K.B. fondsen buiten toepassing van het K.B. stelt.

Toen ik de beschouwing van Mr Koning las over „regelingen” en „voorwaarden”, heb ik — Mr Koning wil mij dat wel vergeven — even geglimlacht. Zoveel rechtsverfijning had ik eerlijk gezegd in dit ontwerp niet gezocht. Maar in ernst: gaat dit op? Het woord „voorwaarde” wordt vaak, ook in de wet, in oneigenlijke zin gebruikt. De onderhavige wet vertoont in dit opzicht ook oneffenheden. Als men art. 36 nauwkeurig beziet, dan valt het op dat onder a wordt gesproken van „voorschriften”, onder c (op het voetspoor van het K.B.) van „voorwaarden”. Toch liggen beide punten geheel op hetzelfde vlak. De wet op de naamloze vennootschap bevat allerlei „voorwaarden” waaraan een N.V. moet voldoen, toch spreekt de considerans van „dat het wenselijk is de naamloze vennootschap opnieuw te regelen”, zoals ook de considerans van de Pensioen- en spaarfondsenwet spreekt van „dat het wenselijk is, regelen vast te stellen”, terwijl in het K.B. van 1908 (in wezen toch een Pensioen- en spaarfondsenwet in zakformaat) in art. 1 ook — als in art. 36 tweede lid sub 1a — wordt gesproken van bepalingen voldoende aan de „voorschriften der navolgende artikelen”. Alles heel logisch. En dat in art. 1 wordt gesproken van „regelingen” en in art. 36 van „voorwaarden” is ook zonder de redenering van Mr Koning heel verklaarbaar, omdat art. 1 lid 6 — naast de K.B. fondsen, gesteld deze zouden er onder vallen — nog meer omvat en bovendien in één adem wet en algemene maatregel van bestuur naast elkaar noemt.

Trouwens — dit is een nieuwe vraag — loopt de zaak wat art. 36 betreft wel rond, als men — gelijk Mr Koning doet — c alleen nog betreft op ondersteuningsfondsen e.d.? Ik denk bijv. aan de bijdrage van de werknemers in het Spoorwegfonds.

Intussen: waartoe dient eigenlijk al dit woordenspel? Waarom erkent Mr Koning niet ronduit, dat de redactie

van de wet te wensen overlaat en dat de toelichting onvolledige is geweest?

Waarom heeft men de enkele pensioenfondsen, welke men buiten de wet wilde doen vallen niet met name genoemd? Of althans, waarom heeft men bij de toelichting niet duidelijk aangegeven, hoe men het K.B. wilde inperken?

Het zal de lezer duidelijk zijn, dat ook Mr Koning mij niet in belangrijke mate heeft „verlicht”. Toch geloof ik, dat onze discussie niet nutteloos is. Ze kan een stimulans zijn voor bestudering, ook door anderen, want het is in ieder geval gewenst, dat zich over verschillende punten zo spoedig mogelijk een vaststaande opvatting vestigt.

Leeuwarden.

G. NIJK.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De geldmarkt werd gedurende de verslagweek nog iets ruimer dan de vorige week. De deviezenvoorraad gaat door steeds nieuwe records te slaan en de tegenwaarde hiervan, die bij de banken neerslaat, is oorzaak dat deze goed in hun middelen zitten. Zoals vaak kwam deze verruiming het sterkst tot uiting in de marktdisconto's voor de langere termijnen. October/Decemberpapier, dat lange tijd in de markt tegen 1½ pCt te krijgen is geweest, noteerde de afgelopen week 1 3/8-7/16 pCt. Langer lopend t/m 11 maands papier noteerde 1 7/16-½ pCt, behalve het schaars aanwezige Maartpapier, dat tegen 1 7/16 pCt werd gezocht.

Bij ruim aanbod werd de callgeldnotering de gehele week op 1 pCt gehandhaafd.

De kapitaalmarkt.

Een iets optimistischer stemming was oorzaak, dat voor het eerst sinds geruime tijd zich een noemenswaardige kentering in de aandelenkoersen voerde. Zoals uit onderstaande cijfers blijkt, strekte de verbetering zich praktisch over de gehele linie uit. De handhaving van het dividend door Philips op 12 pCt en de gunstige winstcijfers van dit concern droegen er toe bij sommige beleggers wederom een hart onder de riem te steken.

Opnieuw werd gedurende de verslagweek de emissie van een aantal 4¼ pCt gemeenteleningen met een gemiddelde looptijd van 20 jaar aangekondigd, nl. Apeldoorn (f 3 mln), Leiden (f 3,6 mln) en Groningen (f 2,5 mln). Groot succes voor emissies van dit soort blijft echter voorshands uit, zoals bleek uit het bericht, dat de inschrijvingen op de leningen Nijmegen, Eindhoven, Tilburg en Heerlen ten volle worden toegewezen. Het feit, dat vele emittenten met ongeplaatste stukken van 4¼ pCt gemeenteleningen blijven zitten, brengt mede, dat er in de komende tijd aanbod van deze obligaties boven de markt zal hangen, zij het dat dit aanbod vermoedelijk niet op korte termijn tegen verliesgevende koersen geliquideerd zal worden. Groter blijft de belangstelling voor premieleningen. De tweede premielening Rotterdam, groot f 10 mln, werd gedurende de afgelopen week ruim overtekend; de koers der reeds genoteerde eerste premielening Rotterdam steeg tot 103⁷/₁₆ pCt.

Aand. indexcijfers.	2 Mei 1952	9 Mei 1952
Algemeen	128,6	131,5
Industrie	181,1	185,6
Scheepvaart	152,9	155,4
Banken	115,0	115,8
Indon. aand.	41,1	42,3

	2 Mei 1952	9 Mei 1952
Aandelen.		
A.K.U.	132¼	133%
Philips	148½	152
Unilever	172	174
H.A.L.	149	148
Amsterd. Rubber	80	84½
H.V.A.	90	87¾
Kon. Petroleum	280	282¾
Staatsfondsen.		
2½ pCt N.W.S.	73%	73%
3-3½ pCt 1947	89	88 ⁷ / ₁₆
3 pCt Invest. cert.	91%	90%
3½ pCt 1951	95½	95½
3 pCt Dollarlening	94½	93½
Diverse obligaties.		
3½ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	93 ¹ / ₁₆	93
3½ pCt Bataafsche Petr.	96	96 ¹ / ₁₆
3½ pCt Philips 1948	93%	93 ¹¹ / ₁₆
3¼ pCt Westl. Hyp. Bank	86½	86½

J. C. BREZET.

STATISTIEKEN

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Vorderingen en geldswaardige papieren, luidende in buitenlandse gelidsoorten	Buitenlandse betaalmiddelen	Vorderingen in guldens, voortvloeiende uit betalingsaccorden	Voorschotten in rekening courant
7 Apr. '52	1.304.818	1.067.456	4.486	282.956	37.002
15 Apr. '52	1.304.929	1.041.017	4.922	286.400	40.481
21 Apr. '52	1.313.033	1.052.316	5.774	279.277	38.627
28 Apr. '52	1.312.916	1.087.855	6.481	281.348	44.596
5 Mei '52	1.312.752	1.126.313	6.257	302.368	38.583
12 Mei '52	1.312.428	1.168.554	7.390	322.245	37.961

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldu in rekening courant				
		Totaal	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzonderrekening	Saldu voortvloeiende uit betalingsaccorden	Ander saldu van niet-ingezetenen
7 Apr. '52 ..	2.912.075	1.767.375	349.200	1.054.045	82.979	105.814
15 Apr. '52 ..	2.894.926	1.765.612	393.290	1.013.028	80.560	105.768
21 Apr. '52 ..	2.851.785	1.819.662	435.010	1.013.028	64.608	105.750
28 Apr. '52 ..	2.932.453	1.782.051	378.934	1.027.155	63.774	107.100
5 Mei '52 ..	2.921.599	1.847.147	400.197	1.027.155	108.231	106.864
12 Mei '52 ..	2.862.759	1.967.522	512.440	1.027.155	125.094	106.723

DE JAVASCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden rupiah's)

Data	Munt, muntmateriaal, goud en deviezen-certificaten	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Deviezenfondsen valutarekening	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering v. d. Rep. der V.S.I.
2 April '52	1.438.080	516.119	1.576.763	225.355	1.675.515
9 April '52	1.438.085	515.184	1.585.330	232.364	1.784.821
16 April '52	1.438.085	572.066	1.588.575	224.804	1.816.769
23 April '52	1.440.368	585.532	1.633.848	223.207	1.848.749
30 April '52	1.440.368	614.416	1.654.494	216.343	1.927.065

Data	Bankbiljetten in omloop	Deviezenfondsen buitenlandse passiva	Rekening courant saldu		
			Van de Regering van de Rep. der V.S.I.	Bijzond. rekening inzake de E.C.A. hulp	Van anderen
2 April '52	3.161.279	1.100.962	—	496.313	1.021.834
9 April '52	3.253.340	1.086.697	—	496.313	980.334
16 April '52	3.253.046	1.086.366	—	496.313	1.188.511
23 April '52	3.278.014	1.085.192	—	496.313	1.194.104
30 April '52	3.327.356	1.134.858	—	496.313	1.165.632

Muntbiljettencirculatie per 2 April 1952 Rp.	335.676.702
Muntbiljettencirculatie per 9 April 1952 Rp.	337.333.638,50
Muntbiljettencirculatie per 16 April 1952 Rp.	336.910.079
Muntbiljettencirculatie per 23 April 1952 Rp.	337.230.502
Muntbiljettencirculatie per 30 April 1952 Rp.	336.484.701,50

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Goudvoorraad	Tegsed op het buitenland	Vorderingen op het buitenland i.v.m. betalingsaccorden	Handelspapier op België en overzeese effecten	Voorschotten op overheidsfondsen
20 Mrt 1952	31.187	1.287	24.581	13.779	252
27 Mrt 1952	31.187	1.213	24.625	13.500	302
3 Apr. 1952	31.187	1.132	24.613	15.711	417
9 Apr. 1952	31.077	1.123	24.956	15.476	179
17 Apr. 1952	31.189	1.825	24.142	15.847	273
24 Apr. 1952	31.689	1.393	24.238	15.703	285
30 Apr. 1952	31.886	1.430	24.398	17.490	441

Data	Deel- en pasmunt	Bankbiljetten in omloop	Rekening courant saldo:					Verbintenissen t.o. het buitenland i.v.m. betalingsaccorden	
			Schatkist			Banken in het buitenland	Diverse rekeningen courant	E.B.U.-landen	Andere
			gewone rek.	rek. Acc. Econ. Sam.w.					
20 Mrt 1952	213	93.300	7	1.221	418	1.438	214	1.068	
27 Mrt 1952	219	93.138	4	1.241	633	1.549	264	975	
3 Apr. 1952	191	95.206	2	1.217	345	1.522	340	979	
9 Apr. 1952	186	94.940	5	1.281	310	1.457	429	1.061	
17 Apr. 1952	208	94.025	2	1.249	262	1.431	486	1.059	
24 Apr. 1952	207	93.707	6	1.284	454	1.472	611	1.053	
30 Apr. 1952	193	95.773	6	1.295	366	1.567	841	1.030	

OFFICIËLE WISSELKOERSEN VAN DE NEDERLANDSCHE BANK.
Van 10 Mei 1952 af.

Plaats	Per	Schriftelijk en t.t.	
		Aankoop	Verkoop
Brussel	100 B.fr.	7,59	7,61
Frankfort a/Main	100 D.M.	90,39	90,57
Kopenhagen	100 D.Kr.	54,86	55,16
Lissabon	100 Escud.	13,15	13,28
Londen	1 £	10,63	10,65
Montreal (t.t.)	1 Can. \$	3,84	3,86
Montreal (luchtpost)	1 Can. \$	3,83½	3,86
Montreal (zeepost)	1 Can. \$	3,83	3,86
New York (t.t.)	1 U.S. \$	3,79½	3,80½
New York (luchtpost)	1 U.S. \$	3,79	3,80½
New York (zeepost)	1 U.S. \$	3,78½	3,80½
Oslo	100 N.Kr.	53,05	53,33
Parijs	100 Fr.fr.	1,084	1,088
Prag	100 Kcs	7,58	7,62
Stockholm	100 Z.Kr.	73,25	73,66
Zürich	100 Z.fr.	86,71	87,09

ENIGE INDEXCIJFERS VAN DE INDUSTRIËLE PRODUCTIE IN NEDERLAND *)

1938 = 100	1949	1950	1951 *)	Oct. 1951	Nov. 1951	Dec. 1951 *)	Jan. 1952 *)	Febr. 1952 *)
Algem. productie-index van de industrie	126	139	145	157	153	136	147	140
Steenkolene	87	91	92	100	93	81	96	90
Electriciteit, afgeleverd aan het net	196	229	242	285	284	283	306	275
Gas	124	138	147	154	149	165	172	153
Stikstofmeststoffen	88	154	208	257	241	240	235	.
Ruw ijzer	162	170	196	209	204	211	173	134
Walsproducten van ijzer en staal *)	270	302	375	432	415	331	431	.
Rijwielen	153	185	159	119	110	94	110	154
Cement	124	130	154	177	176	147	119	115
Metselstenen	104	114	119	137	127	128	138	125
Deuren	109	139	150	147	148	145	137	133
Rubber (gehele industrietak)	261	330	338	346	337	286	328	307
Courantenpapier	84	90	104	108	131	93	120	107
Katoen- en linnenweverijen	79	87	99	108	106	93	101	.
Tricotage-industrie	134	167	.	131
Schoeisel (excl. pantoffels)	137	148	148	128	111	95	128	156
Sigaren *)	114	101	95	101	96	86	117	.
Sigaretten *)	115	143	159	161	144	138	179	141
Boter	83	92	83	73	59	51	45	40
Margarine	203	244	251	247	247	288	247	.
Kaas	102	101	112	124	87	69	58	45

*) Bron: C.B.S.; . betekent: de gegevens ontbreken.
*) 1940 = 100.
*) 1948 = 100.
*) Voorlopige gegevens.



DYNAMOS MOTOREN INSTALLATIES



Aangeboden: 4 eyl. Vauxhall, Aug. 1950, 35.000 km gelopen, is niet van nieuw te onderscheiden. Kleur donker staalblauw. Te bevr.: E. Hoogenboom, Weth. Venteweg 121, Gouda, Tel. 4357.

Adverteer in de E.S.B.



ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.)

Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.
Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).

Abonnementenprijs, franco per post, voor Nederland en de Uniegebieden en Overzeese Rijkdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd pe ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6). Advertentietarief f 0,43 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

Losse nummers 75 cents.

